

e-manet

“Birçok tanık önünde benden işittiğin sözleri, başkalarına da öğretmeye yeterli olacak güvenilir kişilere EMANET ET.” 2Ti. 2:2

Sayı 6 ♦ Nisan – Haziran 2005 ♦ üç aylık ücretsiz e-posta dergisi

içindekiler:

DÜŞÜNCE

Li-Derkenar: “Çoban Okur” (Chuck Faroe)2

KİTAP

Müşterek Lütuf: Nedir ve Neden Önemlidir? (Steven K. Mittwede)3

Bir Türk Teolojisi'ne Doğru: Bir Türk Teolojisi'nin İçeriği ve Alabileceği Formlar (Ziya Meral)6

TARİH

Üçlük Öğretisi (Donald MacLeod)11

Üçlükle İlgili Belli Başlı Görüşler (H. Wayne House)14

HİZMET

Önderlikle İlgili Gözlemler (Howard Bixby)15

Müjdecilikle İlgili Olarak Anlamamız Gereken Noktalar (Ken Hemphill)16

KAYNAK

Mucizevi Armağanlar: Bugün için Geçerli mi? (Wayne Grudem)17

e-manet Türkiye'de hazırlanarak Türk kilise önderlerine ücretsiz olarak gönderilen üç aylık e-posta Kutsal Kitap ve tanrıbilim dergisidir. *e-manet*, 2. Timoteos 2:2'deki sürecin gerçekleşmesine araç olmayı amaçlamaktadır. Yarının önderlerini donatacak olan bugünkü Türk kilise önderlerinin donatılmasına katkıda bulunmak istiyoruz.

Bu derginin iki ana hedefi var: **olgunlaşma ve hizmet.**

Dergide benimsenen iki temel değer de var: **üstün nitelikli içerik ve okuyucuların yararı.**

Kilise önderlerinin eleştirel düşünme, düşüncelerini net bir biçimde belirtme ve farklı görüşleri sevgide hoşgörmekle birlikte Kutsal Yazılar'a göre değerlendirme kapasitelerini geliştirmeleri can alıcı önem taşır. Bu derginin böyle bir gelişim sürecine yarayacak yapıcı bir ortam sağlayacağını umuyoruz. *e-manet*'in yararlı olması için tepkileriniz, istekleriniz ve eleştirilerinizi bildirmeniz gerekecektir. Bunları e-manet@mail.com adresiyle iletebilirsiniz.

Li-Derkenar

“Çoban Okur”

Bir zamanlar Kültür Bakanlığı, halka kitap okuma alışkanlığını özendirmek için “İnsan okur” kampanyasını başlattı. Bu güzel ve çarpıcı slogan çok yerinde bir tespittir. Dil olayı insan türünün ayırıcı özelliklerinden biridir. Yani, Tanrı’nın yarattıkları arasında tek okur yazar biziz. Ama insan okur yazar olsa bile, okumayabilir. Zaten bir çoğumuz okumaz.

Kitap neden okunmaz? Çünkü kitaptan sıkınılır. 500 lise öğrencisi arasında yapılan bir ankette, *Neden okumuyorsunuz?* sorusuna verilen bazı yanıtlar şöyledir: *Kitaplar, özellikle romanlar, bana çok sıkıcı geldiğinden okumuyorum.. Göz gezdirmek yeterli, sonuna kadar okumak sıkıcı.. Hayatın en sıkıcı olayı olduğunu düşünüyorum ve okumuyorum... Bir ara denedim zahmetli bir iş olduğunu anlayınca vazgeçtim.. Mizah dergileri varken...v.s. (Milliyet Sanat Dergisi, 15 Mart 2000).*

Bu tepkiler anlaşılmasa değil. Kitap okumak için düşünsel emek sarf etmek gerekir. Uygun bir kitap bulacaksınız, saatlerce yerinizde duracaksınız, konsantre olacaksınız, anlamaya çalışacaksınız. Bu zahmetli işe neden katlanmalıyız? Neden mi? Akıllanmak için.

Süleyman’ın Özdeyişleri’nde, bilgeliği ve akılı “*gümüüş ararcasına*” ve “*define arar gibi*” aramamıza salık verilir (Özd. 2:4). Define aramak yorucu bir iştir. Ama servet için insan yorulmaya razı olur! İşin ilginç tarafı, bu zahmetli arayış sürdükçe zevkli olmaya başlar: “*Yüreğın bilgelikle dolacak, zevk alacaksın bilgiden*” (Özd. 2:10). Göz görmek için yaratıldığı gibi, akıl *bilmek için* yaratıldı. Kitap bilgilenererek olgunlaşmamıza yardımcı olur. Olgunluk da Rab’bin sürüsünü güden çobanlar için olmazsa olmaz bir niteliktir. Çoban okur.

Yine soralım, kitap neden okunmaz? Çünkü kitaptan korkulur. Kitap, fikirleri iki kapağın arasında saklayan bir icattır. Farklı fikirler, hele “öbür taraf”ın fikirleri bizi tedirgin edebilir, kızdırabilir, kafalarımızı karıştırabilir. Kitap okumazsak keyfimiz kaçmaz ama aklımız da gelişemez. Bedensel çaba bizi fiziksel olarak formda tuttuğu gibi, zihinsel çaba – farklı ve alışmadık fikirlerle uğraşmak – bizi manevi olarak formda tutar. Amacımız, Tanrı bilgisine uymayan fikirleri görmezlikten gelmek değil, onlarla başa çıkmaktır: “*Safsataları, Tanrı bilgisine karşı dikilen her engeli yıktıyor, her düşünceyi tutsak edip Mesih’e bağımlı kılıyor*” (2.Ko. 10:5).

“Ötekiler”in fikirlerinden kaçmaktansa anlamaya çalışmalıyız. Pavlus, Atina’da Müjde’yi ilan ederken, saygın Stoacı şair Aratus’un bir mısraıyla putların geçersizliğini vurguladı (Elç. 17:28). Anlaşılan, Pavlus “onlar”ın kitaplarını okumuştur. Unutmamalıyız, yayımlanmayı başaran bütün düşünceler gerçeği yansıtmaz. Kuşkusuz, okuduğumuz şeyleri eleştirel bir süzgeçten geçirmeliyiz. Ama kitap korkusuna kapılmamalıyız. Çoban okur.

Yeniden soralım, kitap neden okunmaz? Çünkü okumamızı özendiren kişiler pek yoktur. Gazeteci Tanıl Bora şu gözlemlerde bulunmuştur: “Okurluğun yaygınlaşması, ‘normalleşmesi’, zor görünüyor memlekette. Bunun çok önemli bir nedeni de, her kademedeki öğrencilerin ruhunda, birtakım kitapları okuma şehveti uyandıran hocaların artık nadir olması değil mi?” Kullanılan tabire bakın: “okuma şehveti.” Öyle şey var mı ki ruhumuzda uyanınsın?

Evet, okuma şehveti vardır. Öyle ki, bazı kimseler için hayatın son demine kadar kitap, gıda veya su gibi aranan bir gereksinimdir. Bu bağlamda Elçi Pavlus bizim için iyi bir örnektir. “*Kanım adak şarabı gibi dökülmek üzere. Benim için ayrılma zamanı geldi. Yüce mücadeleyi sürdürdüm, yarışı bitirdim, imanı korudum*” diyen Pavlus hizmetini tamamlamıştı ve idam edilmek üzereydi (2.Ti. 4:6-7). Pavlus’un son istekleri neydi? Timoteus’a şöyle istekte bulundu: “*Yanuma tez gelmeye gayret et... Troas’ta Karp’ın yanında bıraktığım abayı, kitapları, özellikle yazı derilerini gelirken beraberinde getir*” (2.Ti. 4:9, 13). Hizmeti ve hayatı noktalanmak üzereyken, Pavlus’un gereksinimleri neydi? Dostun yakınlığı, abanın sıcaklığı ve bir de...kitap. Çoban okur. ♦ (Chuck Faroe)

Müşterek Lütuf: Nedir ve Neden Önemlidir?

Steven K. Mittwede¹

Her gerçek imanlı lütuftan haberdardır. Çünkü bir kişi ancak lütufla – iman yoluyla – kurtulabilir; ya da daha açık bir deyimle, aklanabilir (Ef. 2:8). Üstelik kurtuluşumuzun şimdiki ve gelecekteki durumu da – sırasıyla kutsallaştırılmamız ve yüceltilmemiz – ancak ve ancak Tanrı lütfunun işleyişiyle gerçekleşebilir. Böylece lütuf, kurtuluşun her yönünü oluşturur ve sürdürür.

Ne var ki, bazı imanlılar, özel (kurtaran) lütuf ile müşterek (genel) lütuf² arasındaki farkı ya bilmiyor ya da tam anlamıyor. Bu kısa yazının amacı, dünya görüşümüzü belirleyen ve müjdelemeyi etkileyen müşterek (genel) lütuf öğretisini ve önemini incelemektir.

Akademik dürüstlük adına şunu kabul edelim ki, bazı Hıristiyanlar müşterek lütuf kavramını şiddetle reddetmektedirler. Gerçekte bazı Reformcu Hıristiyanlar (özellikle Hollanda kökenli olanlar) arasında bu konudaki öğretilerden ötürü çok büyük bir bölünme oldu ve yeni bir mezhep doğdu. Charles Terpstra'nın dediği gibi, "Protestan Reform Kiliseleri ("Protestant Reformed Churches" veya "PRC") ve Hıristiyan Reform Kilisesi ("Christian Reformed Church" veya "CRC")'nin 1924'te resmen kabul ettiği müşterek lütuf öğretisini reddederek ayrı bir mezhep kurmuştur.³

Bu öğretinin en büyük karşıtlarından biri Herman Hoeksema'ydı. Ona göre, seçilmemiş olanların hepsi, İsa'da seçilenlerin dışında kalan, düşmanlarından nefret eden ve onları yok etmeyi amaç edinen Tanrı'nın düşmanlarıdır.⁴ Bu nedenle seçilmemişlerin yaşadıkları herhangi bir iyilik hiçbir şekilde lütuf olarak yorumlanamaz; çünkü birinin kaçınılmaz olarak mahvolması ile sonuçlanan herhangi bir olayı lütfu bağlamak mümkün mü?⁵ Gerçekte, Müjde (İyi Haber) olmadan, nihai olarak tüm haberler kötüdür; bunu aklımızda tutmamız iyi olur.

Buna karşılık, Richard Mouw'un dediği gibi, İsa'nın bizzat kendisi, düşmanlarımızı sevmemizi ve onlara iyilik yapmamızı buyurdu. Baba Tanrı'nın kendisi de "nankör ve kötü olanlara karşı iyi yüreklidir" (Luk. 6:35).⁶ Peki böylesine bir gazabı ile iyi yürekliliği, adaleti ve şefkati nasıl bağdaştırabiliriz? Görünüşte var olan bu paradoks, dualarımızı eksik etmeden düşünceli bir şekilde incelememiz gerekir.

Her neyse, şurası bir gerçek ki, müjdeci topluluklara ait olanların çoğu, "kurtaran lütuf" dışında, hem seçilmişlerin hem de seçilmemişlerin yararına olan genel bir lütuf kavramına inanmaktadırlar. Genel lütfun görüldüğü biçimlere birlikte bakalım.

Abraham Kuyper'in Açıklaması

Hollandalı Rönesans adamı Abraham Kuyper (1837-1920), müşterek lütuf öğretisini geliştiren kişi olarak tanınır. Ondan önce gelen tanrıbilimcilerinin birçoğu, "Tanrı'nın tüm yaratılışı, hak etmediği maddi ve geçici yararlarla bereketlediğini" kabul ettikleri halde,⁷ Kuyper bunun da ötesine geçerek, müşterek lütfun "Hıristiyanlar için daha geniş bir uygulama alanına, Hıristiyanlar'ın toplumla ve yaratılışla olan ilişkilerinde pratik bir değere sahip" olduğunu vurguladı.⁸ James Bratt'in yorumladığı gibi, müşterek lütuf, "kamu sorumluluğuna, ya da başka bir deyişle, Hıristiyanlar'ın dünyanın geri kalan kısmıyla paylaştıkları insanlığa yönelik bir teolojik anlayıştır."⁹

Daha sonra gelen kimi Kuyper yanlılarının bu kavramı kötüye kullanmasına rağmen – örneğin, toplumsal sorumlulukları müjdelemekten daha öncelikli hale getirmeleri ya da başkalarının düşünce ve eylemde dünyayla uzlaşmayı haklı göstermeleri gibi¹⁰ – Kuyper'in müşterek lütuf öğretisini geliştirmesi, birçok imanlıya Hıristiyanlar'ın yaşamın her alanındaki girişimlerde rol oynayacaklarına dair yapıcı bir kavrayış kazandırmıştır. Kuyper'in arzusu, Hıristiyanlar olarak yaşamın her alanında etkin tanıklar olmamız gerektiğini göstermekti; çünkü Tanrı her alanda etkindir. Sonuç olarak, her şeyi laik ve kutsal ayırımına tabi tutmaktan kurtulmalıydık.

Olumsuz bir Yön – Dizginleme

Kuyper'in müşterek lütuf için ilk temel ilkesi, *bunun, Tanrı tarafından, tarihin günahlı gelişimini frenlemek için bir etken olarak kullanıldığıydı.*¹¹ Earl Radmacher benzer bir vurgu yapıyor; ona göre genel lütuf olmaksızın toplumun kendi işlevini yerine getirmesi imkansızdır. Tanrı'nın genel lütfu olmasa, günahın alçaltıcı, yargılayıcı, yozlaştırıcı,

aldatıcı, güçsüzleştirici ve kör edici etkileri bizi ve dünyamızı alt ederdi.¹² Radmacher müşterek lütfun bu yönünü şöyle özetler: “Müşterek lütuf, insan ırkını, azgınlığının tamamını sergilemekten alıkoymaktadır... İnsan, olabileceği kadar kötü değildir.”¹³

Olumlu Yönler – Gelişme, Başarı ve Yönetim

Kuyper’in müşterek lütuf düşüncesindeki diğer önemli ilke de *insanın Tanrı’dan aldığı nimetler sayesinde tarihte belirgin ve olumlu bazı başarılarla ulaştığıdır*.¹⁴ Radmacher’in işaret ettiği gibi, “[kurtulmamış] birçoklarının soylu, merhametli ve iyiliksever olduklarına dair kanıtlar var.”¹⁵ Radmacher bu konudaki düşüncelerini şöyle sürdürür: Tanrı, müşterek lütfunu doğal (genel) vahiy, güneş, yağmur ve ekin, insani yönetimler, Hıristiyanlar’ın tanıklığı, gerçek, iyilik ve güzellik aracılığıyla insanlara ulaştırır.¹⁶ İmanlıların önündeki büyük çağrı, hem kendi varoluşlarının ve hem de kurtulmamış olan komşularının varoluşunun en sıradan köşelerinde bile Tanrı lütfunun genişliğini ve derinliğini kavramaktır.

Müştereklik

Müşterek lütuf, “oyun alanını”, hem imanlılar hem de inanmayanlar için düzlemektir. Birincisi, kişileri başarılı olmaya isteklendiren nedenlerin farklılığına rağmen, imanlıların imanlı olmayan meslektaşlarından daha başarılı doktorlar, araştırmacılar, iş adamları ya da sanatçılar olduklarını ileri sürmek için hiçbir neden yoktur. Yukarıda işaret edildiği gibi Tanrı, toplumsal uygarlıkta, hem kurtulmuş hem de kurtulmamış kişiler aracılığıyla olumlu gelişmeler yaratabilir. Böylelikle biz Hıristiyanlar, imanlı olmayanlarla birlikte müşterek lütfu sahip ve bu lütfun araçları olmak ayrıcalığını paylaşıyoruz.

İkincisi, bu iki grup, yaratıcılık özelliğini paylaşmaktadırlar. Her ikisinin de değeri var, çünkü Tanrı benzerliğinde yaratılmışlardır ve her ikisi de benlikle savaşırlar.

Üçüncüsü, kültüre bağlılık derecemiz, Tanrı’ya ve amacına bağlılığımızdan verdiğimiz tavizi belirler. Eğer insanlığa güvenirsek, yaratıldığımız amaca uygun hareket edemeyiz.

Ve son olarak, hepimiz – kurtulmuş ya da kurtulmamış – Kurtarıcı’ya muhtacız. “Ben zaten Mesih’e aidim, kurtuldum. Her şeyin ilk ve son kez gereği görüldü” diye itiraz edebilirsiniz. Bu doğru olmakla birlikte, an-be-an RAB’be muhtaç olduğumuz gerçeğini ortadan kaldıramaz. Yaşamımızı sürdürmek için lütfu ihtiyacımız var; aklandırmakla birlikte, yaşam boyu süren kutsallaşma süreci için lütfu ihtiyacımız var. Bu nedenle Mesih’i kurtulmamışlara müjdelediğimizde, kurtuluşluğun verdiği rehaveti bir kenara bırakarak, sürüp giden kendi ihtiyacımızı da alçak gönüllülikle kabul etmeliyiz.¹⁷

Eskatoloji (son gün, Rab’bin günü, ölüm ötesiyile ilgili öğreti)

W. C. Campbell-Jack’in yerinde bir gözleme göre, Yeni Antlaşma’nın eskatolojik bakış açısı, “evrimsel bir gelişmenin dünyayı ütopyik bir toplum yapısına götüreceği” gibi bir inancı tümüyle kınar.¹⁸ Bununla birlikte, bizler, Tanrı Egemenliği’nin vatandaşları olarak, “Tanrı Sözü’nü yaşayarak ve yayarak şeytanın gelecekteki yenilgisinde” payımıza düşeni yaparız.¹⁹

Tanrıbilimimiz – eğer Kutsal Kitap’a dayanıyorsa – toplumsal (ya da biyokimyasal) Darwinizm’i çağıştıran herhangi bir şeye izin vermez. Tanrı’nın müşterek lütfunun alanı, derecesi ve kapsamı ne olursa olsun, insanlık sonunda çökecek; Tanrı bunu Sözünde açıkça belirtmiştir. Campbell-Jack’e göre:

Tüm tarih şu hedefe doğru akar: yeni gök ve yeni yeryüzü. Aşkın amacın nihai anlamı, Mesih’te umut edilen geleceğin merkezine odaklanmıştır. Mesih’in kurtuluşunun amacı, tüm evrenin yenilenmesidir.²⁰

Tanrı’nın amacı engellenemeyecektir. Şimdilik müşterek lütuf, kötülüğü engelleyerek ve olumlu şeylerin başarılmasına fırsat vererek, dünyada etkindir. Radmacher – Pavlus’un 2. Selanikliler 2:6-12’de dile getirdiği uyarıya ilişkin kısa bir yorumda – şöyle der: “günahın doğüstü engellenmesi son bulacak ve insanoğlunun yozlaşması ile şeytanın zorbalığından ibaret olan ikili güç açıkça görülecektir.”²¹

Müşterek Lütuf ve Kültür

Müşterek lütuf kavramına karşı olanlar, Hıristiyanlar’ın inanmayanlarla işbirliği yaparak kültürlerini kurtarmayı düşünmelerinin yararsız bir düşünce olduğunda ısrar ederler. Tabii ki, haklıdırlar. Ama bana kalırsa, bu eleştiri yalnızca dikkatlerimizi asıl konudan başka yöne çeken bir gözlemdir. İmanlılarla inanmayanların işbirliğiyle dünyanın düzeltilebileceğini ileri süren müşterek lütuf yandaşının sayısı çok azdır. Buna rağmen müşterek lütuf karşıtları durup dinlenmeden, müşterek lütuf savunucularının bunu umduklarını söylerler.

Öte yandan, eğer bu öğretiyi reddedilirse, eğer insanlığın çaresiz bir biçimde yozlaşmaya ve çürümeye mahkum olduğunu var sayarsak, inananların toplumsal değişim ve gelişme için – ister siyasi, ekonomik, bilimsel alanlarda, ister

sanatlarda olsun – gayret göstermesi için hiçbir neden kalmaz. Her ne kadar bizi iyi ahlaklı ve Tanrı’yı onurlandıran davranışlara özendirir buyruk ve ilkelere sahipsek de, kürtaja ve uyuşturucu/içki bağımlılığına karşı durarak, ilişkilerde dürüstlüğü teşvik ederek kamu yasalarının ve düzeninin korunması yönünde ışık ve tuz olmak için hiçbir teşviğimiz olamazdı.

Önemli olan, kültürün kurtarılabilir ya da kurtarılması gerektiği değildir; önemli olan doğru şeylerin doğru oldukları için yapılması ve teşvik edilmesidir. Tanrı yasasını en kötü biçimde çiğneyenlerin birçoğu topluma olumlu katkılar sağlıyor olabilir. Tümünden yozlaşmışlık bir gerçek olmakla birlikte, o öğreti, herhangi bir kimsenin olabileceği kadar kötü olduğu anlamına gelmez. Birileri koyu bir ateist (ya da Budist ya da Müslüman...) olabilir; ama yine de Tanrı’nın müşterek lütfü sayesinde korkunç bir hastalık için bir tedavi bulabilir, daha az şanslı olanların acılarını dindirmek için büyük maddi yardımlar yapabilir, ya da sadece ailelerine şefkatle yaklaşabilir, veya trafik kurallarına tam uyabilir.

Acı olan şu ki, müşterek lütfun reddedilmesi, reddedeni dünyadan öylesine soyutlar ki, dünyaya hiçbir şekilde tuz ve ışık olmaz. Çevrelerindeki sadece imansız, günahlı, seçilmemiş ya da Tanrı’nın düşmanları olarak görebilirler. Kurtulmamışlara karşı takındıkları tavır, şefkati esirgemekten hor görmeye kadar varabilir. Ne de olsa, bu insanlar kurtulmamıştır ve Tanrı’nın gazabı altındadırlar! O halde imanlıların da düşmandırlar!? Kuşkusuz böyle bir tavrı reddetmeliyiz; Tanrı’nın hem özel hem de müşterek lütfunu kucaklamalıyız.

Tartışma ve Sonuçlar

Müşterek lütuf öğretisini kabul etmenin iyi tarafları ne? Yeni imanlılar Mesih’teki yerlerini ve dünyadaki rollerini anlamaya çalıştığında, gelişen dünya görüşleri görünüşte kurtarmayan iyiliklere bir yer tanımalı ve Tanrı’nın – insanlığın Tanrı ve O’nun amaçlarına karşı sergilediği isyan ve nefretine rağmen – yine de insanlığı birçok yolla bereketlemesine sevinmelidirler.

Müşterek lütuf aynı zamanda, inanmayanlarla yan yana çalışırken, emeklerimizden hem bireysel hem toplumsal açıdan güzel sonuçlar doğurabileceğine umut duyayabiliriz. Bu iyi sonuçlar insanları kurtaran bir nitelikte olmayabilir, ama geçici dünya düzenine katkıda bulunabilir veya muhtaç olanlara yardım edebilir. Dahası, inanmayanlarla birlikte ortak bir çaba gösterirsek, Tanrı’nın Mesih aracılığıyla bahsettiği özel lütuf ve sonsuz umutumuz konusunda tanıklık yapmak fırsatını yakalarız.²²

Her şeyi sürdüren Tanrı hakkındaki anlayışımız, dolaylı olarak müşterek lütuf benimsediğimizi ima eder. Tanrı’nın müşterek lütuf olmasaydı, genel olarak dünyanın, özel olarak da günahlı bireyin neden var olmasına izin verildiğini açıklayan öğretiye yer olamazdı. Eğer Tanrı’nın insana karşı beslediği sadece gazapsa, neden güneşini hem iyilerin hem kötülerin üzerine doğdurur, yağmurunu hem doğruların hem eğrilerin üzerine yağdırır, yiyeceklerle doyurup sevindiriyor (Mat 5:44-45, Elç. 14:17, Vaiz 3:13)? Örneğin, Tanrı İsrail halkını, Mısır Firavunun emrinde yüksek makamlara çıkan Yusuf aracılığıyla koruyup doyurduğunda, bundan aynı zamanda yararlanan Mısır halkı değil miydi? Aynı mantık Daniel’le İbrani arkadaşlarının Babil’deki rolleri hakkında da yürütülebilir.

Son olarak, insan ahlakının ölçüsü Tanrı’nın karakteri olduğuna göre, Tanrı, kurtulmuş ya da kurtulmamış erkek ya da kadının kendi karakteriyle uyumlu bir şekilde davranmayı seçmesini istemez miydi? *1689 Vaftizci İnanç Bildirgesi* şöyle der:

Kurtulmamış insanların yaptığı işlere gelince, bunları Tanrı buyurmuş olsa da, üstelik hem kendileri hem de başkaları için yararlı da olsa, bu işler şu nedenlerle günahlı işlerdir: imanla arınmış bir yürekte kaynaklanmıyor; Kutsal Kitap’ta açıklanan yoldan yapılmamıştır; ve tek doğru amaç olan Tanrı’nın yüceliğine yönelmemiştir. Bu nedenle Tanrı’yı ne hoşnut edebilirler, ne de insanı Tanrı lütfuna layık kılabilirler. *Bununla birlikte bu tür işlerin ihmal edilmesi daha büyük bir günahdır ve yerine getirilmelerinden daha çok Tanrı’yı hoşnut etmez.*²³ (vurgu bizim)

Ya da Mouw’ın yazdığı gibi: “Burada ima edilen şey, belirli bazı ahlaki davranışlar var ki, bunların kurtulmamışlar tarafından yapılmaması, yapılmasından daha kötüdür ve Tanrı’yı daha çok hoşnut etmez.”²⁴

“Tanrı, güzel olan her şeyde ışıltar”²⁵; bu basit, ama derin gerçeği doğrulamalıyız. Eğer bir şey iyi, olumlu, çekici, hatta sadece düzenli ve “normalsa”, bunu Tanrı merhametinin ve lütfunun insanlar arasında etkin olduğunun bir ifadesi olarak kabul edebiliriz. İsa’nın yeni öğrencilerini, Hristiyan dünya görüşlerini geliştirirken, Tanrı merhametinin ve lütfunun genişliğini takdir edecek biçimde donatmalıyız. Böylelikle, müşterek lütfun, kurtarıcı olmamakla birlikte, Tanrı’ya muhtaç bir dünyayla iletişim kurmamız için uygun zemini oluşturduğunu görelim. Ve son olarak, Mesih’teki çağrımıza sadık kalmak için, müşterek lütfun kullanıcıları ve özel lütfun müjdecileri olalım. ♦ (çev. Ali Şimşek).

“İnsanlar Tanrı’nın beğenisini ne kadar kazanmışlarsa, o kadar yumuşak huylu olurlar.”

– Martin Luther

Bir Türk Teolojisi'ne Doğru

Ziya Meral

IV. Bir Türk Teolojisi'nin İçeriği ve Alabileceği Formlar (1. Kısım)

Makalenin başından itibaren Müjde mesajının Türkiye koşulları içerisinde uygulanmasından ve Türk toplumuyla derinden iletişim kurabilecek ve derinden farklılık getirebilecek ve en derin sorunlarına cevap verebilecek bir Türk teolojisi ihtiyacından ve böyle bir teolojinin önsayımlarından bahsettik. Bu bölümde ise, bu tür bir teolojinin bahsetmesi gereken konular üzerine fikirler sunulmaktadır. Sunulan fikirler Türk kilisesinin içinde bulunduğu konuma özel teolojik yansımalarıdır. Kutsal Kitap'ın temel öğretilerinden her ne kadar bahsetmese de onların tümünü temel olarak kabul etmektedir.

Bizleri Takip Eden Geçmiş

Filipinlerde yaşadığım sürede bana her zaman garip gelen bir Katolik geleneği vardı. Her *bario* denen bölgenin veya mahallenin bir koruyucu azizi vardı. Bu azizin resimleri veya heykelleri mahallenin her tarafında bulunabilirdi. Her yıl belli dönemlerde en önemli heykel yerinden kaldırılır ve insanların sırtlarında insan kalabalıklarını yararak mahallenin etrafında dolaştırılırdı. Bu sırada heykel ellerindeki dua tespihlerini ve mendilleri kendisine sürmek isteyen yüzlerce insanın saldırısına uğradı. Böylelikle insanlar o heykelden bereket alıyorlardı. Azizin görevi o bölgeyi korumak, insanlarına yardım etmek ve onları kötü ruhların etkilerinden özgür kılmaktı. Kutsal Kitap'ta hiçbir temeli olmayan bu öğretişin nereden geldiği uzun süre düşündüm. Zamanla Macellan'ın Filipinler'e Katolik inancını getirmesinden önce yine her *bario*'nun kendisine ait bir putunun veya bir ruhunun veya bir kahramanının var olduğunu öğrendim. Bu heykeller yine aynı dönemlerde etrafta gezdirilir, insanlar yine o bölgeyi koruması için ona sunular sunardı. Katolik inancı ülkede resmen kabul edildiğinde, yerel imanlılar bu geleneği ve dünya görüşlerinde üremiş düşünceleri Hıristiyan inancına taşımış ve azizlere dua etme kavramında bunu devam ettiriyorlardı. Burada olan Hıristiyanlık öncesi dönemde var olan düşünce ve değerlerin Hıristiyan inancını kabulünden sonra Hıristiyan inancının içinde var olmaya veya yeni bir form almasına devam etmesiydi.

Etrafımda sürekli bu uygulamayı görmek beni bu konu hakkında daha derinden düşünmeye itti. Burada eski inançtan gelen değerlerin yanlışlığı ve Hıristiyan olmayışı hemen ayırt edilebiliyordu. Aynı sorunun sadece Filipinler'de bir put kılığında değil, kilise tarihinin her aşamasında kavramlar veya uygulamalar olarak var olduğunu görüyoruz. Manastır gibi kavramlar, ya da maddenin kötü olduğuna dair düşünceler, aslında Yunan kültüründen kiliseye geçmiştir ve yine etrafımızdaki gerçekliği 'ruhsal' ve 'dünyasal' olmak üzere ayırışımız Kutsal Kitap'a değil, Yunan düşüncesine aittir. Modern kilisede de kültürel değerlerin kiliseye taşınmasına bir örnek ise 'başarı' kavramıdır. Birçok kitapta yazar hakkında 'yazar X, Y kilisesinin pastörüdür ve liderliği altında kilise 200 kişiden 5000 kişiye büyümüştür' tarzında verilen bilgiler yazarın başarılı bir pastör olduğunu ve yazısının okunmaya değer olduğunu göstermeyi amaçlar. Durup düşündüğümüzde, dünyada çoğu pastörün hiçbir zaman 100'ü geçmeyen toplulukları olduğunu veya çok büyük adanmışlıkla çalışmalarına rağmen hiçbir zaman kiliselerinin büyümediğini görüyoruz. O zaman aynı kriterle bu pastörlerin aslında başarısız olduğuna ulaşabiliriz. Ancak böyle bir kriter pragmatist ve pratik gelişimi ve pratik ilerlemeyi başarı sayan kültürlerin aynı gözlüklerle kilise hizmetini yorumlamaya çalışmalarından kaynaklanan hatalı bir görüştür. Bir pastörün veya herhangi bir kilise önderinin başarısı sayıca ve organizasyon açısından ne kadar büyüdüğü veya ne kadar ünlü olduğu veya önemli roller oynadığı değil, çağrısına sadık olması ve Tanrı'nın istediği yerde istediği zamanda istediği kişi olmasıdır.

Birçok Türk Mesih imanlısı İslami geçmişe sahip olduğu için hem İslamiyet'ten hem de İslamiyet'le özdeşleşmiş Ortadoğu kültüründen çok şeyi yeni inançlarına taşırlar. Bunları dışarıdan bakan yabancıların görmesi ve birçok kereler de yerel imanlıların fark etmesi çok zordur. Bir Hindu'nun iman ettikten sonra bırakması gerektiği kavramları ve ibadetleri saptaması kolaydır. Çünkü Kutsal Kitap'ın öğretilerine aykırılıkları hemen belli olmaktadır. Ancak İslami toplumlarda yaşayanlar için Müjde mesajını ve Hıristiyan dünya görüşünü derinden anlamak ve yaşamını bunlara göre devam ettirmek oldukça zordur. İslami ve Yahudi-Hıristiyan öğretilerinin tektanrılı ve semitik kültürlerle yakınlıkları aslında Müjdeyi iletmek için kolaylık olmasına rağmen aynı zamanda çok tehlikelidir. Çünkü gerçeğe tam zıt bir yanlış hemen fark edilir ve reddedilir. Ancak gerçeğe yakın bir yanlışın fark edilmesi ve reddedilmesi çok daha zordur. Dikkatinizi çekeceği gibi İsa öğretilerinde gerçeğe en yakın olan Ferisileri öteki gruplardan (örneğin Sadukiler) çok daha fazla uyarmıştır. Elçilerin İşleri 14:8-20'de Pavlus ve Barnaba'nın halk tarafından Zeus ve Hermes olarak

görülmesinin sebebi, yerel halkın dünya görüşünden ve o zamana kadar sahip oldukları dini bilgilerden kaynaklanmaktadır. Burada Pavlus ve Barnaba Müjde mesajının yanlış anlaşılmasını sağlayan yanlış inançları hemen fark edip cevap vermiştir. Ancak Yeni Antlaşma'nın birçok bölümü yeni imanlıların kendi kültürleriyle getirdikleri inançların Mesih inancına taşınmasına karşı yazılarla doludur. Yahudi asıllı imanlıların halen Yahudi gelenekleriyle Mesih inancını anlayıp yaşamaya ve yaşatmaya çalışması ve öteki uluslardan gelen imanlıların Gnostik geçmişlerinden kaynaklanarak İsa'nın kim olduğunu ve Mesih inancının ne olduğunu yanlış anlamış ve yaşamaya çalışmış olması buna örnektir. 'Düşüncemizin yenilenmesi' ile içinde yaşadığımız çağda Tanrı'nın isteğini bile bilmek için bu geçmişimizden gelen ve 'bu çağın öğretişlerini' dikkatlice tartmalı ve cevap vermeliyiz. Erken kilisenin tarihi birçok konseyde bu soruna cevap vermekle bize örnektir. Üç grup altında bir Türkün Mesih imanlısı olduktan sonra kendisiyle getireceği altyapıyı inceleyebiliriz:

1. Dini aktarım: Bir Türk'ün Mesih imanlısı olduktan sonra kendisi ile birlikte yeni inancına getirdiği dini inançlar, hem İslami öğretilerden hem de folklorik inançlardan kaynaklanmaktadır.

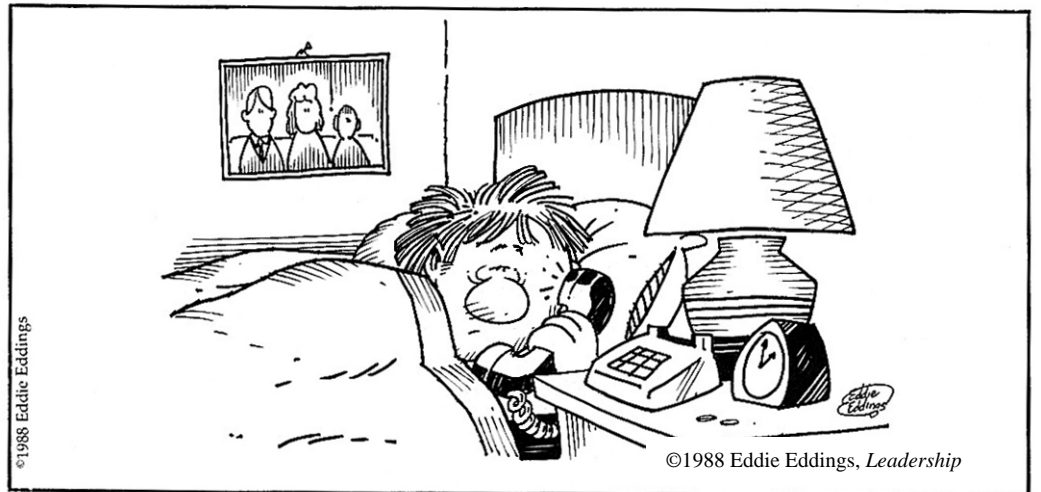
İslami öğretiler: İslamiyet'in öteki inanışlara nazaran en önemli farkı belli Yahudi-Hıristiyan kelimelerini içinde bulundurması ve birçok kavramda Yahudi-Hıristiyan inançtan kaynaklanmasıdır. Ancak Tanrı, dua, günah, kutsallık, ibadethane, dindarlık, ruhsal yaşam gibi kavramların her ne kadar yüzeysel olarak aynı gözükmelerine rağmen, Kutsal Kitap'a aykırılıkları mevcuttur. Bu makalede aynı kelimelerin nasıl farklı anlamlarda olduğunu açıklamak mümkün değildir. Ancak bir iki örnek vermek yerinde olabilir. İslamiyet ve Hıristiyanlık tektanrılı inançlardır. Herşeyi yaratan ve devam ettiren, evrenin kendisinden ayrılmış, bağımsız kişisel bir tanrıya inanır. İslamiyet bu tanrıya Arapça 'Allah' demiş, bu da dil kökeninde İbranice 'Elohim' kelimesine ilişiği olan bir kelimedir. Buraya kadar İslami inancın 'Allah' ile Mesih inancının 'Elohim'i aynı gözükebilir. Ama Elohim'in özünde, Baba-Oğul-Kutsal Ruh olmak üzere üç kişide sonsuz olarak var olan tek bir Tanrı oluşu, Allah ile farklıdır. Demek ki, Müslümanlar ve Hıristiyanlar kimliğinde aynı ama özünde ve yapısında farklı olan farklı tektanrılı inanca sahiptirler¹. Bu yüzden İslamiyet'ten Mesih inancına geçen bir yerel imanlının direkt Tanrı'nın kim olduğunu bildiğini farz etmemek ve sıfırdan başlayarak Tanrı kavramını anlatmak gerekir. Tanrı deyince birçok Türk'ün aklında hep onu cezalandırmak için bekleyen, uzak bir baba imajı gelir. Bu baba onu sadece iyi olduğunda sevmektedir. Bireysel olarak ben yıllarca aynı düşünceyi kafamda taşıyarak, yaşayan diri Tanrı'nın sevgisini tecrübe edemedim. Ancak teoloji okurken, çok sonralı kaybolan oğul benzetmesindeki babanın sevgisini derinden anladığımda iman yaşamım tamamen farklı bir seviyeye çıktı. Buna bir başka örnek, her iki inançta da nasıl ve neden dua edildiğidir. Bir Müslüman için dua belli zamanlarda yapılması gereken ve bir kere bile atlanırsa tövbe edilmesi gereken bir farzdır. Ancak bir Hıristiyan için dua Tanrı ile ilişkisinin birleşme kaynağıdır ve bir Hıristiyan sevap toplamak veya cennete gitmek için dua etmek yerine Tanrı'yı tanımak, O'ndan öğrenmek ve O'nunla yakınlaşmak için dua eder. Kendim de dahil birçok Türk Mesih imanlısının 'sessiz zaman' kavramını bir rekât gibi görmesine ve eğer bir gün yapmazlarsa suçluluk duygusuna kapıldıklarına tanık oldum. Özellikle sabah erkenden yapılması gereken bu 'sessiz zamanın' her ne kadar özünde her gün düzenli dua edip Kutsal Kitap'tan öğrenmek gibi iyi bir öğretiler yatsa da, bazen hâlâ İslami kafa yapısıyla gelen 'kanun' haline dönmekte ve imanlıların vicdanlarına bir yük getirmektedir. Kilise tarihinde Hıristiyanlar yüzlerce günlük dua metodu kullanmış, bazen günde altı kere, bazen üç kere uzun dualar etmiş, dua ezberlemiş veya meditasyon yapmıştır. Bu yüzden bizde Türk kiliselerinde düzenli dua etme kavramını oturtmaya çalışırken, aslında neden dua ettiğimizi ve nasıl dua edebileceğimizi sağlıklı bir şekilde öğretmeliyiz. Günah kavramı ve neden günah işlemediğimiz kesinlikle her iki inanç sisteminde farklıdır. Birçok imanlı hâlâ Kutsal Kitap'a dayalı bir günah kavramı değil, İslami günah-sevap kavramını kendilerinde taşımaktadırlar. İslami öğretilerden olumsuz etkilenen bir doktrin ise Kutsal yazıların esinlenmesi konusundadır. Birçok Türk imanlı halen İslami esin kavramıyla Kutsal Kitap'ı algılamakta ve öyle yaşamaktadır. Kutsal Kitap'ın değişmediğini her zaman savunmak zorunda olduğumuzdan bu konu bizim için önemlidir. Ancak fark edilmelidir ki, bazen bu tür savunmalarımızda Kutsal Kitap'ın esinlenmesi temelinde değil de halen İslamiyet'teki 'dogmatik transfer' kavramının da düşünüyoruz. Başka bir konu ise İsa'nın Rab olduğunu kabul etmekte zorlanan ve uzun bir süre sonunda kabul eden bir Türk imanlının Mesih'in tam anlamda insan olduğu tarafını tamamen görmemesidir. Yine Türk imanlıların sıkça düştüğü hata, Mesih'teki 'özgürlüğün' ne demek olduğudur. Birçok imanlı bunu herhangi dini disiplinli yaşamdan uzaklaşma olarak algılar. Ancak İslamiyet'in dindarcılığına tepki sonucu doğan bu yanlış anlama yine Kutsal Kitap temelli değildir.

Folklorik inanç: Basitçe animizm; dünyada var olan iyi ve kötü ruhların olduğu, bunların insan yaşamlarını direkt ve dolaylı olarak iyi ve kötü yönde etkiledikleri, insanın belli yöntemlerle bu ruhları hoşnut etmesi ve onlarla uyum içinde yaşaması ve yardımlarını almaya çalışması olarak tanımlanabilir. Animistik düşünce Latin Amerika, Afrika, Ortadoğu ve Asya'da dünya görüşlerinin etkin bir parçasıdır. Bu görüş toplumun İslamiyet, Hıristiyanlık gibi sistematik inançlarının altında sessizce paralel bir inanç olarak yatar². İslamiyet'in temel öğretilerinde her ne kadar türbeler açma,

nazar boncuğu takma veya muskalar yapma yoksa da ve birçok noktada bu tür şeyler İslamiyet'le bile çelişki içinde olsa da ülkemizde bunların İslamiyet'le beraber yaşadığını görüyoruz. Bir Türk, veya herhangi bir yerel imanlı Mesih inancını kabul ettiğinde kendisiyle beraber hâlâ bu inançları taşır. Çünkü sebebi bir dünya görüşüdür. Anglosakson misyonerlerin dünya görüşlerinde böyle şeyler yer almadığı için bu tür şeyleri ilkel görmüş ve aşağılamışlardır. Ancak bunlardan kurtulmanın yolu bunları inkar etmek veya yasaklamak değil, toplumda derinden var olan ruhsal varlıklardan korkuya teolojik bir cevap vermektedir. Türk imanlılara, artık nazardan veya cinlerden korkmamaları gerektiğini çünkü İsa'nın ölümüyle bunların üzerinde zafer kazandığını anlatılması gerekir. Bu da bu tür görüşleri hafife alan bir tavırla değil de insanların yaşadığı ciddi ve cevaplandırılması gereken bir sorun olarak görülmelidir. Aksi takdirde birçok imanlı başka ülkelerde olduğu gibi bu tür şeyleri konuşmaktan çekinip gizlide bu tür şeylerle ilgilenecektir. Toplumumuzda teolojik olarak cevaplandırılması gereken başka ilginç bir kavram ise 'karabasan' inancıdır. Kendim de dahil birçok tanıdığım kişi bu tarz bir tecrübeden geçmiştir. Maalesef ben Mesih'e iman ettiğimden beri bunlara cevap veren bir vaaz dinlediğimi veya bu sorunların kiliselerde cevaplandırılmaya çalışıldığını hatırlamıyorum. Birçok ateist Türk bile bunlara inanmaktadır. En kısa zamanda toplumumuzda var olan, karabasan, yatır, ermiş, türbe, geleceği görmek için uykuya yatmak, kahve falı bakmak gibi kavramları incelemeli bu sorunlara sağlıklı cevaplar vermeliyiz.

2. Kültürel aktarım: Kültürel değerlerimiz, temellerinde dini olmasalar bile bazen Mesih inancını yanlış etkileyebilirler. Örneğin Hindistan'ın güney kısımlarında bazı Hıristiyanlar bir çeşit Hıristiyan kast sistemini damat için başlık parası öderken kullanmaktadırlar. Bu kast sisteminde damadın hangi mezhepten geldiği onun başlık parası değerini azaltır veya çoğaltır. Örneğin Menonaytlar veya elçi Tomas'tan temelini aldığı söyleyen mezhepler en yüksek, Karizmatik ve Pentekostal mezhepler en düşük başlık parasını alırlar. Her iki ucun arasında da Baptistler, Presbiteryenler gibi başka gruplar kendilerine biçilmiş değere göre para alırlar. Bu kültürel bir değerın Hıristiyan inancında yeni bir ev bulmasına ideal bir örnektir. İslamiyet veya folklorik inançlar bir Türk'ün yaşamını oluşturan tek veya en etkin öğeler değildirler. İslamiyet hiçbir zaman Türk toplumunda Arap toplumlarında olduğu kadar derinleşip en temel öge olamamıştır. Bunun sebebi İslamiyet'in temelini Arap kültürü olması ve gittiği her yerde o kültürü kendisi ile beraber götürmesidir.³ Laik Türk dünya görüşü, modern eğitim, toplumun bireyin yaşamındaki yeri, onur-utanç kavramı, romantik ve mistik yaklaşımlar, liderlik, aile kavramı ve ailenin bireyin yaşamındaki merkezliği Türk kültürünün ve Ortadoğu kültürünün değerleridir. Bu değerler bir Türk'ün kim olduğunda var olduğu için onunla beraber yeni inancına taşınır. Bunlar bazen iyi şeyler olabileceği gibi bazense Kutsal Kitap'a aykırıdır. Örneğin Kutsal Kitap'taki ebeveynlik ve aile kavramı birçok noktada Ortadoğu'da gördüğümüz ebeveynlik kavramına terstir. Yine onur ve utanç temelli kültürlerimizden çıkmış 'liderlik' kavramı kesinlikle ve kesinlikle Kutsal Kitap'taki hizmet eden önder ve *kenosis*⁴ modeline terstir. Bu yüzden bir Türk pastör kesinlikle ve kesinlikle Kutsal Kitap'taki liderlik kavramını öğrenmeli ve kültürünün bu yanlış düşüncesine karşı çıkmalıdır. Kamboçyalı bir arkadaşım "Hizmetkar Önder" adlı bir seminerden çıktıktan sonra bana "Eğer ben ülkemde böyle hizmet edersem kimse beni lider olarak görmez ve kabul etmez, herkes benim zayıf ve işe yaramaz olduğunu düşünür" demişti. Haklıydı da. Doğu Asya'da kültürel olarak bir lider uzak, güçlü, ödün vermeyen, onurla hareket eden bir önderdir. Bunun kiliselere olan etkisini Güney Kore gibi Konfüçyus sonrası ülkelerdeki kilise önderliğinin sert, hiyerarşik yapısında görüyoruz. Aynı zamanda ülkemizde gayet yaygın olan ve genelde Akdeniz mantığı diye adlandırılan her şeyi keskin siyah veya beyaz görme eğilimi, kiliseleri ve teolojilerimizi de negatif yönde etkilemektedir. Yapı olarak bir şeyi keskin doğru gören ve öteki herşeyi atan düşünce metodu, maalesef

kiliselerimizin arasındaki teolojik farklılıkların geriliminde görülür. Nasıl Batı kilisesi herşeyi formüle edebilmek zorunluluğunu kültürlerinden teoloji yapma tarzlarına aktardılarsa, bizde bir şeyin ya tamamen doğru veya yanlış olup doğru uğruna cihat açmamız gerektiği hislerini maalesef kiliselerimize taşıyoruz. Kilise tarihini ve teolojinin gelişimini ve teolojik sistemlerin güçlü tarafları kadar yanlış taraflarını gören

Pastör, erken olduğunun farkındayım. Ama erken kalkıp dua ediyor olacağınızdan emindim...

her teolog aslında teolojinin birçok kereler siyah-beyaz olmadığını görür. Örneğin insan işlerle değil ama imanla aklanır, ama işlerle sonuçlanmayan iman kurtarmaz. Örneğin Tanrı her şeye egemendir ve kontrol eder, ama aynı zamanda insanın özgür iradesi ve seçme kabiliyeti vardır. Örneğin günahla düşüş insanı ruhsal ölüme götürmüş ve bozmuştur, ama insan hâlâ Tanrı'nın suretindedir ve hâlâ iyilik içermekte ve belli bir potansiyele sahiptir. İsa gerçek anlamda Tanrıdır, ama aynı zamanda gerçek anlamda insandır. Tanrı tektir, ama Baba-Oğul-Kutsal Ruh olmak üzere aynı anda ve mekanda üç farklı kişi olarak Kutsal Kitap'ta görülmektedir. İşte bunlar gibi hiç de siyah beyaz olmayan kavramların bize kültürümüzün getirdiği onur kavramının tersine, teolojimize alçakgönüllülük ve sürekli öğrenmeye ve büyümeye açık olması gerekliliğini getirmesi gerekir.

3) Kişisel aktarım: Bir Türk teolojisi aynı zamanda Hıristiyan inancını sonradan kabul etmiş insanların içsel süreçlerine de hassas olmalıdır. Yalnızlık, dışlanma, utanç ve hep derinden yanlış yaptığına dair bir his birçok Türk Mesih imanlısında mevcuttur. Birçok noktada utanç-onur kavramıyla hareket eden imanlı bu tür korkularını zayıf bir imanlı olarak adlandırılma korkusundan dile getirmez. Ama bu tür hisler sessizce ve hiç yokmuş gibi birçok insan tarafından yaşanmaktadır. Neden mi? 'İnsanoğlunun bütün bir yaşama ihtiyacı vardır. Kültürleriyle olan ilişkileri onlara ait olma hissi veren faktörlerden bir tanesidir. Onlara güvenlik, kimlik, onur, büyük bir şeylerin parçası olma, geçmiş nesillerin yaşamlarında ve toplumun kendi geleceğini bekleyişinde paylaşım hisleri verir.'⁵ Bir Türk Mesih imanlı olduğunda kendisini artık toplumunun dışında hissetmekte ve bu da ona bir yük getirmektedir. Toplumun 'Türk olmak = Müslüman olmak' sentezi imanlıyı derinden etkiler⁶. Bir Türk teolojisi ilk önce şusoruya cevap vermelidir: "Ben Hıristiyan bir Türk müyüm yoksa Türk bir Hıristiyan mı?" Verilecek cevap önemlidir. Bir Türk teolojisi bu soruna cevap vermeli, hem teoride ve hem pratikte imanlıya inancının kendi kültürünün bir uzantısı olduğunu göstermelidir. İmanlı olmak demek Türk olmamak demek değil, bir Türk olarak Mesih'i takip etmek demektir. Bir çok Arap asıllı imanlı, özellikle Filistinli imanlı bu sorunu daha derinden yaşamaktadır. Bir Filistinli imanlı bana "Yıllarca İsraililer bizi öldürdü, yok etti. Sonra ben Hıristiyan oldum. Bana, 'İsrail için dua et ki Rab onlara barış versin' diye öğrettiler" dedi. İsrail oğullarının Tanrı'nın gözünde hâlâ bir değeri ve Tanrı'nın onlar için bir planı olması gerçeği, şu anki İsrail hükümetinin politikalarını Hıristiyanların desteklemesi gerektiği anlamına gelmez. Bütün Hıristiyan kilisesinin kalbi İsrail⁷ ile atarken, aynı topraklarda Filistinli halkında dualarımıza ve Mesih'teki kurtuluşa ihtiyacı vardır. Her iki toplumda kendi toplumlarında kurtulmaya ve Mesih'i takip etme ihtiyacı vardır. Bir Filistinli Mesih imanlısı olduğunda Siyonist olmak zorunda veya artık kendi insanı için iyi bir şeyler istemeyi bırakmak zorunda değildir. Filistinli bir insanın Mesih'i kabul etmesindeki kimlik sorunu yine bir İsraili Yahudi için de geçerlidir. Tarihte Yahudilere en çok zarar verenlerin Hıristiyanlar olduğu çok açıktır. İspanya'da ve Avrupa'nın birçok yerinde haçlı seferleri öncesi ve sonrası Hıristiyanlar tarafından öldürülen Yahudiler, yine "Hıristiyan" Almanya'da, Papa'nın sessiz göz yumuşuyla ve Hitler'in arkasındaki ağırlıklı Protestan kilise desteğiyle nüfuslarının üçte birisini kaybetmişlerdir. Bu yüzden bir Yahudi'nin "Benim nasıl adıyla öldürüldüğümüz İsa'ya iman etmemi beklersin?" şeklindeki sorusuna cevap vermek zordur. Yine birçok Yahudi için iman etmek, kültürüne sıkı sıkı bağlı olan Yahudi topluluklarından atılmak ve dışlanmak demektir. İçinde bulunduğumuz dönemlerde Yahudi asıllı imanlıların kendi kültürlerini ve kimliklerini kaybetmeden Mesih'i takip edebilecekleri "İsa için Yahudiler" ya da "Mesih için Yahudiler" adında kiliseler ve hizmetler vardır. Bunlar birçok Yahudi geleneğini korur (Sept günü gibi) ve imanlıyı kendi kültüründen kesip almadan Mesih'i takip etmelerine yardımcı olur. Filistin-İsrail sorunundan bizim öğreneceğimiz şey, bir Türk teolojisinin Ortadoğu'nun içinde bulunduğu hassas politik dengeye sağlıklı bir bakış açısıyla yaklaşması gerektiğidir. Daha geçen aylarda bir televizyon kanalı, iki Türk pastörü çağırıp Hıristiyanlığın İsraililerle işbirliği içinde olup Filistin'i ve Arapları yok etme isteğinde olup olmadığını sormuştu. Bizim içinde yaşadığımız coğrafi konum ve birçok kere birçok batılının görmediği sorunları hemen yanı başımızda yaşıyor olmamız teolojimizde de dikkate alınmalıdır.

Bu kimlik sorunundan farklı olarak, yeni imanlıların veya kiliselerimize ilk kez gelenler arasında farklı beklentiler mevcuttur. Bir kısım, gazetelerdeki ve toplumumuza artık sindirilmiş yalanlardan kiliselerin maddi kaynaklar olduğunun beklentisinde kiliselerimize katılmaktadır. Uzun vadede kiliselerimizin toplum önünde bu tür bir yalanı temizlemesi gerekmektedir. Ama bununla gelen bir başka sorun ise, kilisenin ihtiyacı olan insanlara yardım etme çağrısıdır. Teolojimiz bu iki hususa dayanarak bir maddi yardım etme metodolojisi ve kuralları geliştirmelidir. Daha başka bir beklenti ise sosyal beklentilerdir. Duygusal ihtiyaçlar, yalnız olma veya toplumdaki o ya da bu şekilde dışlanmış olma ve bir gruba bir çevreye sahip olma ihtiyacı yeni gelenlerin arasında yaygındır. Bir kilise tabii ki insanlar için bir aile ve kabul eden bir kucak olmalıdır. Ama bu ihtiyaç hiçbir zaman kilise tarafından tam anlamıyla karşılanamayacaktır. Bir süre sonra istediği ilgiyi toplayamayan veya ilk ilişkilerdeki gerginlikte yeni imanlıların kiliseleri terk etmesinde bu görülür. İmanlı ya başka bir kiliseye gider, veya uzunca bir süre kendi kilisesine sorun çıkarır. Bir Türk teolojisi ve kilisesi her ne kadar ihtiyacı olanlara kucak açan bir yer olsa da, asıl amacın İsa'nın Rab olduğunu takip etmek olduğunu ve sadece O Rab olduğu için kilisenin bir arada olduğunu ve sadece Rab'bin insanın en

derin ihtiyaçlarına cevap verebileceğini açıklamak zorundadır. Müjdeleme isteğimizle bazen bu tarz beklentilere sahip olanlarla sağlıklı ilişkiler kurmamız ve sağlıklı seviyede ilgilenmemiz dikkat edilmesi gereken hususlardır. Başka bir sorun ise bazı kiliselerde kendi içine dönme ve yeni gelen birçok imanlıya soğukluk gösterilmesidir. Ya da bazen kilise dışında her zaman inancımız yüzünden dışlandığımız için kilise kapılarını sıkıca kapatıp kendi imanlı grubuna kitlenebilir. Türk imanlıların “düşüncelerinin yenilenmesiyle” iman yaşamlarının ve kilise ile ilişkilerinin sağlıklı olabilmesi için kişisel ilişkilerin, ilişkiler arası sorun çözmenin inancımıza göre yapılması gerekmektedir. İmanlı bir kişinin Kutsal Kitap ışığında nasıl insan ilişkilerini yürütmesi gerektiğini bulmalı ve bunu öğretmeliyiz. Birçok noktada bu, toplumumuzun ilişki kurma, sorun çözme gibi tutumlarına karşı gelecektir. Bekâr imanlıların – özellikle belli bir yaşı geçen imanlıların – evlenmeyi istemeleri ve sayıca azlığımızdan ötürü çok fazla aday bulunmaması, bu konumdaki imanlıları ruhsal ve duygusal anlamda etkileyen başka bir sorundur. Aynı zamanda bekârların “kız ve erkek arkadaş” olması ve bunun sınırları, yine Kutsal Kitap ışığında düşünülmeli ve bu tür ilişkilerin televizyonlardaki veya toplumumuzdaki değerlerle (ya da değersizlikle) değil de inancımıza uygun yaşanılması gerektiğini öğretmeliyiz.

Kişisel olarak ve hatalı gözlemlenmiş olabileceğimi kabul ederek yukarıda kısaca anlattığım bu üç aktarım alanının bir Türk teolojisi tarafından ciddiye alınması ve cevaplanması gerekir. Çünkü amacımız “düşüncemizin yenilenmesiyle” sağlıklı bir şekilde tam anlamıyla yaşamlarımızı Kutsal Kitap ışığında yaşamamızdır. Tabii ki, bu aktarımlara daha fazlası eklenebilir veya daha başka isimlerde gruplandırılabilirler. Bu üç temel aktarım alanı ve bunların Ortadoğu’daki kiliselere olan etkileri, Ürdün’deki bir teoloji okulunda bir ay yaptığım kısa araştırmanın ürünüdür. Bu süre içerisinde, birçok Ortadoğulu ve Kuzey Afrikalı kilise önderleri ve İslami geçmişi olan imanlılarla buluşup sorular sordum. Bunun sonunda, kendim de İslami geçmişi olan bir imanlı olarak ve yurt dışında yaşamış olmanın kazandırdığı kendi çıktığı kültürü daha net görebilen bir teolojik düşünür olarak vardığım karar iki noktadan oluşmaktadır. a) Geçmişimizle beraber Kutsal Kitap’a ters düşen değerler getiriyoruz ve bunların hakkında sessiz kalmamalı ve Kutsal Kitap’a bağlı kalarak bunları değiştirmeliyiz ve b) Geçmişimizle beraber getirdiğimiz ve Kutsal Kitap’a ters düşmeyen değerleri sıkıca tutup İsa’yı içinde yaşadığımız konumda takip etmeli ve o konumda inancımızı yaşamalıyız. Bu hem bizi hem de evrensel kilisenin varlığını olumlu yönden etkileyecektir.

Türk Mesih imanlıları olarak kabul edebileceğimiz ve aslında bizim için ruhsal anlamda da iyi olacak bir iki değer şunlar olabilir: Tanrı veya İsa veya peygamberler hakkında konuşurken saygı ifadeleri kullanmak (Hazret gibi). Kendimde hala “İsa” kelimesini tek başına kullanamama ve hep “Mesih” veya “Rab” kelimelerini ekleme gerilimini görüyorum. Bu da aslında kendi kültürümüzde sahte bir dindarlık değil, saygı göstermektir. Amca, dayı, teyze, abi gibi kelimeleri isimlere eklememizin sebebi de budur ve bunlar yararlı ve güzel şeylerdir. Bizlere İslamiyet’ten ve Ortadoğu kültüründen hediye ve Batı kilisesinin modernleşme ve aydınlanma sürecinden bu yana hızla kaybettiği iki kelime vardır: gizem ve sihir. Gizem, bir anlamın olmadığı demek değil, anlayabileceğimizden çok daha öte bir anlamın olduğu demektir. Biz Türkler bu kelimeyi yaşamamızın birçok alanında sıkça yaşıyoruz. Bu yüzden bizim için Tanrı hakkında ve Kutsal Kitap’taki herşeyi mantıkla anlamamız (ki anlayabilirsek) gerekmediği bazen gizem karşısında imanla hayranlıkla Tanrı’nın ululuğunu kabul etmek derinden vardır. Ancak birçok teoloğun, veya özellikle teoloji okullarından yeni mezun olmuş benim gibi genç teologların düştüğü hata, Tanrı hakkında herşeyi anlayıp çözdüklerine dair olan naif ve çocuksu güvendir. Zamanla daha önceleri sahip olduğumuz bu hissin Tanrı’yı algılamamızdaki küçüklük olduğunu görüyoruz. Ama büyüdükçe bilgide ve tecrübede Tanrı’nın birçok kere bizim özenle hazırladığımız kutulara girmediğini görüyoruz. Sihir, ise burada kullandığım anlamıyla, Tanrı’dan olağanüstü şeyler beklemek ve O’nun bazen tüm engellere ve olmazlara rağmen sihirselsel bir tarzda yaşamlarımızda etkin olmasıdır. Bazen Hıristiyanlar materyalist dünya görüşünün veya daha başka düşüncelerin etkisinde kalıp ve Tanrı’nın bazen bizim tüm sınırlarımıza rağmen “sihirli” bir şekilde aramızda çalıştığını göremezler. Bugün Ortadoğu’nun neresine giderseniz gidin, Asya’nın hangi müjdeye kapalı ülkesine giderseniz gidin, karşınıza rüyalarında İsa’yı gören, meleklerin gelip müjde verdikleri, mucizeyle iyileşen Tanrı’nın işleyişinin “sihirli” izleri çıkacaktır. Olağanüstü şeyler beklemek, bize kültürümüzün bir armağanıdır. Türk kiliselerinin evrensel kiliseye getireceği bir renk ise “tutkudur.” Kültürümüzün tüm hisleri – aşk, nefret, sevinç gibi – en uçlarda yaşadığı şarkılar ve filmlerimizde ortaya çıkar. Biz sevdiğimiz için ölmeyi ve bir sevgi için acı çekmeyi sevmenin ilk ön sayımı olarak görürüz. Eğer bir Türk bu radikal Türk yüreğiyle İsa’yı severse, nasıl Koreli imanlılar bize adanmışlıkla duayı ve orucu öğretiyorlarsa, nasıl Hintli imanlılar müjde mesajının fakirlere etkisini bize gösteriyorsa, nasıl Afrikalı imanlılar bize coşkuyla İsa’ya tapmayı ve mucizeler beklemeyi öğretiyorsa, Türk imanlılar da evrensel kiliseye tutku ve adanmışlık, şiir, ağıt ile tüm yüreğiyle belki de arabeskçe İsa’yı sevmeyi öğretecektir. ◆

Üçlük Öğretisi

Donald Macleod'un *İskoçya Müjdesel Tanrıbilim Bülteni*'nden özetlenmiştir.¹

Macleod Üçlük öğretisiyle ilgili incelemeye başlarken dikkatimizi önemli bir noktaya çekiyor: “İnceleme alanımız gerçekten kutsal bir alandır ve bunu, akademik bir alıştırma gibi görmek istemiyorum. Gerçekten bir baraj dolusu teknik terimle hesaplaşmak zorundayız; ama umarım bunların zihinsel bir egzersiz araçları değil de tapınma ve hayranlık araçları olduğu gözden kaçmaz.

Üçlük öğretisi, Hıristiyanlık inancının temellerinden biridir. Aynı zamanda anlaşılması ve başkalarına açıklanması da zor olan bir konudur. Üçlük öğretisini doğru biçimde formüle etme sorununda şu üç öge vardır:

- 1) **Tanrı'nın birliği:** Tanrı birdir. Üçlük üzerine yaptığımız açık vurguya rağmen, Tanrı'nın birliği, inancımızın temel noktalarından biri olmaya devam eder. “Dinle, ey İsrail! Tanrımız RAB tek RAB'dir” (Yas. 6:4)
- 2) **Mesih'in tanrılığı:** Bu, İncil'in vurguladığı bir noktadır. Mesih, Tanrı'nın bütün sıfatlarına sahiptir. Tanrı'nın bütün işlevlerini icra eder. Tanrı'nın bütün imtiyaz ve ayrıcalıklarını kullanır. Ve Tanrı'nın birliğini aklınızdan çıkarmayın: Mesih Tanrı'dır dediğimiz zaman, Mesih başka bir Tanrı'dır demek istemiyoruz. Tek bir Tanrı vardır ve eğer Mesih Tanrı ise, bunu, tek tanrılığı açıkça kabul ettiğimiz anlamında söylüyoruz.
- 3) **Kutsal Ruh'un kişiliği:** Kutsal Ruh, ilahi bir sıfat ya da ilahi bir işlev değildir. Tanrı'nın aynı anda her yerde hazır ve nazır olduğu anlamına da gelmez. Kutsal Ruh, başlı başına bir araç, bir etmendir; Baba ve Oğul'dan ayrıdır.

Bu üç öğeden birini tanımamak, bizi, Kilise'nin başlangıç yıllarında ortaya çıkan sapkın öğretişlerden birine götürebilir. Üçlük öğretisine ilişkin çağdaş görüşlerin ve tartışmaların büyük oranda yararsız kaldığına dikkat çeken Macleod, Üçlük öğretisinin tarihçesinde önemli bir rol oynamış olan belli başlı tanrıbilimsel kavramalara bakarak Üçlük'ü yeniden incelemektedir.

Kişi (*persona*)

Augustinus, karamsar bir şekilde der ki, “Üçlükten bahsederken kullandığımız Kişi sözcüğünü, aslında bir şey söylemek için değil, sırf sessiz kalmamak için kullanıyoruz.” Bu büyük kilise babasına duyduğumuz saygıyla, bu tarihsel kavramda gerçek ve olumlu bir içerik teşhis edebiliriz. ‘Kişi’ sözcüğüyle belirtilen bazı önemli noktalara bakalım.

Farklılık: Birincisi, kişi sözcüğü bize, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh arasındaki farklılıkların gerçek farklılıklar olduğunu hatırlatır. Tek bir öz, ama bu özden olan üç kişi vardır. Birliği, özsel anlamda ifade ediyoruz. Farklılıklarıysa kişi sözcüğüyle belirtiyoruz. Üçlük tartışmasında kaçınılması gereken sapkınlıklardan biri, “modalizm'in” herhangi bir biçimidir (yani Tanrı'nın kendini, Kutsal Kitap tarihi boyunca değişik zamanlarda değişik biçimlerde gösterdiğini ileri sürmek). Matta 3:16 (Tanrı gökten seslenirken Kutsal Ruh'un Mesih'in üzerinde görünmesi) ve benzeri ayetler, Üçlük'le ilgili herhangi bir “modalist” görüşün uygunsuzluğunu açıkça göstermektedir (ayrıca karşılaştırınız: 1Ko.15:24, Luk. 1:35). Üçlük'ün kişileri arasındaki farklılıklar zahiri değil, ebedi ve ontolojik (varlıkbilimsel, yani *gerçek*)'tir.

Faaliyet: İkincisi, kişi faaliyet ifade eder. Tanrılık faaliyeti, Üçlük tarafından bölüşülmüştür. Örneğin, yaratılış Üçlük'teki üç kişinin ortak eylemidir (Yar. 1:1,2 ve Yu. 1:1-4). İşlevsel farklılıklar, Üçlük'ün üyeleri arasındaki ontolojik farklılıkları gösterir. Macleod, Üçlük'ün üyeleri aracılığıyla gerçekleşen değişik “işleri” şöyle sıralar: Baba, Oğul'u ve Ruh'u gönderir; Oğul, Baba'ya dua eder. Faaliyet, “Baba'dan Oğul'a...Oğul'dan Baba'ya...Ruh'tan Oğul'a...Oğul'dan Ruh'a...” (13.sayfa). Rol farklılığının ya da farklı faaliyetlerin en açık görüldüğü alan “kurtarış” olayıdır. Baba seçer, çağırır, aklar ve oğulluğa kabul eder (krş. Ef. 1:1-7, Rom. 3:21-31). Oğul, ölür, ölümden dirilir ve

başkahin olarak aracılık eder (Yu. 19-20, İbr. 7). Ruh, mühürler ve Ruh vaftizinin yanı sıra, müjdeleme ve insanın günahlılığını gösterme, doğruluk ve yargı aracıdır (Ef. 4:30, 1Ko. 12:13, Yu. 16:7-11). Üçlük'teki kişilerin faaliyetlerine ilişkin çelişkili ifadeler doğru değildir: Baba çarmıhta ölmedi; İsa, inanlıları mühürlemez; Ruh, kurtulacakları seçmez, ve saire.

İlişki: Üçüncüsü, kişi, ilişki anlamına gelir. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh arasında, insanlar arasındakine benzer ilişkiler vardır. Yuhanna kitabının giriş kısmında Oğul ile Baba arasındaki ilişki Grekçe 'pros' (birlikteydi, literal çevirisi –e doğru, -e yakın) edatıyla anlatılır. Macleod, bunun, “yüz yüze bir ilişki, kendini en açık biçimde ifade etmek” anlamına geldiğini söyler (14. sayfa). Tanrı'nın benzerliğinde yaratılan insanlar da “yüz yüze” aile ve toplumsal ilişkiler içindedir. Üçlük'ün üyeleri arasında sevgiye dayanan yakın bir ilişki vardır.

Akla uygunluk (rasyonellik): Dördüncüsü, kişi, akla uygunluğu ifade eder. Bu kavram, duygular dahil, insanı oluşturan tüm öğeleri kavrayan zekanın ötesine geçer. Macleod'un düşüncesinde rasyonellik, insanı diğer canlılardan (yani bitki ve hayvanlar) ve cansız varlıklardan ayıran tüm özellikleri temsil eder. Macleod ayrıca haklı olarak Üçlük'teki kişilerin duygularının gerçekliğini de vurgular. Tanrı, günaha üzülür ve günaha karşı kutsal bir öfke duyarak günahı ve günahlıyı yargular (krş. Yar. 6:5-6 ve Hezekiel'le diğer peygamberlerin halkın günahlarına karşı söyledikleri). Kutsal Ruh'u bir daha üzmemeleri konusundaki öğüt ve buyruklar, Ruh'un kişiliğini vurgular (Ef. 4:30).

Benzersizlik: Macleod, “kişi” teriminin özelliklerine beşinci ve sonuncu bir özellik daha ekliyor: Üçlük'teki kişilerin her birinin yalnız ve yalnız kendine ait olan benzersiz özellikleri olduğunu ileri sürer. Macleod'un bu konuda verdiği iki temel örnek, “sonsuzlukta sizinle olacak başka bir Yardımcı, Gerçeğin Ruhu – Yu. 14:16-17” ve “Tanrı'nın bağrında olan ve Tanrı olan biricik Oğul – Yu. 1:18”dir. Macleod'un kendisi de açıkça itiraf ediyor ki, bu kavramlara anlamlı bir içerik tanımlamak oldukça zordur. Kimileri bu kavramların Kutsal Yazılar'da yeterince açıklanmadığını ileri sürebilir.

Aynı Doğaya Sahip (*homoousios*)

Bu terim, sahil öğretisi (İng. orthodoxy) ilgili bir sınamayı temsil eder. Grekçe bir terim olan *homoousios*, İznik İnanç Bildirgesi'nde Oğul'la Baba'nın ilişkilerini anlatmak için kullanılmıştı. İznik Konseyi, Baba'yla Oğul arasındaki ebedi ilişkiyi incelemek ve tartışmak için toplanmıştı. Arius'un başını çektiği grup, Oğul'un “temelde” Baba'dan farklı olduğunu ifade eden bir terim, bir tanımlama istiyordu. Arius'u kısmen destekleyenler, Oğul'un Baba 'gibi' olduğu anlamına gelen “homoiousios” (ikinci o'dan sonra eklenen “i” harfine dikkat edin) sözcüğünü kabul ettiler. Ama Athanasius ve Konsey, “homoousios”tan yana tavır koydular. Bu terim, Oğul'u Baba Tanrı'yla aynı gören “tek ve aynı varlık” tanımlaması karşısında yetersiz kalıyordu (16. sayfa). Özdeki mutlak birlik kavramı, Kadıköy, İstanbul ve Efes konseyleri başta olmak üzere birçok kilise konseyi tarafından teyit edildi. Yeni Antlaşma'nın genel öğretisi, hem ilk dört kitapta hem de mektuplarda, Mesih'in tümüyle ve özde Tanrı olduğunu ifade eder (Yu. 8:58 ve 10:30; İsa'nın günah, hastalıklar, cinler ve ölüm üzerindeki yetkisini anlatan Markos kitabı, Rom. 9:5).

Bu terim, sayısal bir özdeşliği teyit eder. “homoousios” sözcüğünün özdek ifade eden kısmı, yani “ousios”, tekildir. Doğru görüş, Oğul'un Baba'yla aynı tür ya da aynı cinsten olduğu görüşü değildir; doğrusu, Oğul'un Baba Tanrı'yla aynı varlığa sahip olduğu (ya da aynı varlık olduğu) şeklindedir. Belirtilen şey, sayısal bir özdeşliktir. Özdeksel yönden Baba ile Oğul arasında bir özdeşlik vardır. Hıristiyanların üç tanrısı yoktur, tek Tanrı'sı vardır.

Bu terim, kilise babaları tarafından daha çok sıfat anlamında alınıyordu. Oğul ve Kutsal Ruh (tümüyle Baba'yla eşittir), Baba Tanrı'yla aynı sıfatlara sahiptirler. Baba Tanrı'yı niteleyen (belirten) ne varsa (her şeyi bilme, her şeyi gücü yetme, her yerde hazır ve nazır olma, adalet, kutsallık, lütuf, sevgi, vs.), Oğul'u ve Ruh'u da niteler (belirtir). Pavlus, bu konunun Mesih için önemini Kol. 2:9'da ve Flp. 2:6'da vurguluyor.

Terim, kendinden varolmayı (ebediliği) de kapsamaktadır. Kısa Hıristiyan İlmihali şöyle der: “Tanrı ruhtur, sonsuzdur, ebedi ve değişmezdir.” Bu anlamda *homoousios*, Oğul'un ve Ruh'un Tanrı'yla birlikte sonsuz, ebedi ve değişmez olduğu anlamına gelir.

Kendinden Tanrı (*autotheos*)

Homoousios ile yakın ilişkisi olan bir diğer sözcük, *autotheos*'tur. Kilise ileri gelenlerinin (patrikliğe dayanan kilise düzeninin) tanrıbilimi, ikincillik'ten (subordinationism) açık izler taşımaktadır. Bu, Baba'nın tüm sıfatlara kendinden

sahip olduğunun vurgulanmasından anlaşılıyor; buna karşılık Oğul'un bunları Baba'dan aldığı belirtiliyor; yani Oğul kendinden varoluşu Baba'ya borçludur, Oğul'a tanrılığı Baba vermiştir, ve Baba, tanrılığın "pınarıdır". Athanasios'un İnanç Bildirgesi'nde bu eğilim açıkça kınanıyor: "Bu Üçlük'teki kişilerin hiçbiri önce veya sonra değildir, hiçbiri diğerinden üstün değildir, ya da biri diğerinden daha alt düzeyde değildir. Her Üç Kişi hep birlikte ebedidir ve birlikte eşittir." Calvin şöyle der: "Eğer Oğul kendinden Tanrı (autotheos) değilse, kesinlikle Tanrı (theos) olamaz; çünkü kendinden varolmak, tanrılığın en ayırt edici özelliğidir.

Ve Oğul (*filioque*)

İlk yüzyıllara ait inanç bildirelerinde (örneğin İznik İnanç Bildirgesi), Kutsal Ruh'un Baba'dan çıkıp geldiğini okuruz. *Filioque*, (*ve Oğul'dan*) anlamına gelen bir cümlecik eklendiğini anlatmaktadır. Bu cümle başlangıçta kiliselerde gelişigüzel ve gayri resmi biçimde tekrarlanıp durdu. Zamanla, inanç bildirelerindeki bu cümle, yani (*filioque - ve Oğul'dan*), Batı Kilisesi'nde geniş bir kabul gördü ve sonunda Papa Benedict tarafından 1044'te resmen onaylandı. Bu da Doğu Kilisesi ile Batı Kilisesi arasındaki bölünmeyi hızlandırdı; bu bölünme nihayet 1054'te resmîyet kazandı. Bazıları *filioque* kavramının uygunluğunu ve Kutsal Kitap'ta bir dayanağı olup olmadığını sorguluyor olsa da, Macleod bu kavramı savunmaktadır: "Şüphe yok ki, *ekonomik üçlük* görüşünde Ruh, Baba'dan *ve Oğul'dan* çıkıp gelmektedir. Ruh'ta vaftiz eden kişi, Mesih'tir. Ruh, Oğul'un temsilcisi ve yetkilisi olduğu kadar Baba'nın da temsilcisi ve yetkilisidir. Bu kurtuluş düzeninin Tanrı'nın bizzat kendisindeki derinliğe tekabül ettiğini kabul etmek, yerinde bir tavidir." (18-19).

İçermek ve İçerilmek (*perichoresis*)

Macleod, *perichoresis*'i, Üçlükle ilgili tanrıbilimimizin "önemli, ama oldukça ihmal edilmiş bir mirası" diye niteler. Baba'nın Oğul'u, Oğul'un Baba'yı içerdiğini ifade eden en bildik ayetler Yuhanna 14:10-11 ayetleridir: "Benim Baba'da, Baba'nın da bende olduğuna inanmıyor musun? Size söylediğim sözleri kendiliğimden söylemiyorum, ama bende yaşayan Baba kendi işlerini yapıyor. Bana iman edin; ben Baba'dayım, Baba da bendedir." Macleod, *perichoresis*'le ilgili üç özelliği vurgular: 1) *Ortaklık*: Baba, Oğul ve Kutsal Ruh, ortak, aynı özü, yetkiyi, yüceliği ve sevgiyi paylaşırlar. 2) *Mükemmel bir İçerme*: Üçlük'ün Kişileri, insanın çok arzu etmesine rağmen ulaşamayacağı çok derin ve yakın bir ilişki içindedir. 3) *Güç bölüşümü*: İlahi güç, ilahi üçlük arasında, başlangıçsız ve sonsuz ve dairesel bir şekilde devinmektedir.

Sonuç

Macleod, yazısını, üçlükle ilgili öğretinin pratik hayata nasıl uygulanacağını göstererek nokt alıyor. Doğru Üçlük öğretisi, inanlının, sadece Baba'ya değil, aynı zamanda Mesih'e ve Ruh'a tapınmasına müsaade ediyor. İyi bir tanrıbiliminin hedefi her zaman iyi bir tapınmadır (doksoloji), ve Üçlük buna dahildir. İkincisi, Üçlük, nihai olarak ilişkiyle ilgili bir öğretiler ve Mesih'in bedeninde, yani kilisedeki uyumlu ilişkilere temel teşkil eder. Üçlük'ün kişileri arasındaki ebedi ilişkiyi derin derin düşünmekle öğreneceğimiz çok şey vardır. Vanhoozer gibi diğer tanrıbilimciler, Üçlük'ü, yorumbilimin temel anahtarı saymakla kalmaz, farklılığı ve birliği anlamının da anahtarı sayarlar.²

Bu makale Üçlük öğretisine ancak kısa bir giriştir. Yeni Yaşam Yayınları da Üçlük'le ilgili yararlı bir kitapçık yayınlamış bulunuyor. Bu konuda ne kadar çok okursak, konuyu ne kadar çok derin derin düşünür ve ilgili gerçekleri anlarsak, konuyu başkalarına da o kadar daha iyi açıklayabiliriz. Tanrıbilimsel düşünce ve araştırmaların amacı bu olmalıdır; Üçlük gibi zor bir konuyla ilgili tavrımız da aynı olmalıdır. ♦ (Özet: Ken Wiest, Chuck Faroe; Çev: Ali Şimşek)

"Görevimiz bir lütuf ve kurtuluş hizmetidir. Bu görev, dünyadan ne ödül ne de teşekkür kazandırır; bizi ağır yüklerle çabalara, tehlikelerle ayırtmalara maruz bırakır. Ama hizmetimizi sadakatle sürdürürsek ödülümüz Mesih'in Kendisi olacaktır."

– Martin Luther

ÜÇLÜKLE İLGİLİ BELLİ BAŞLI GÖRÜŞLER

GÖRÜŞ	KAYNAK	TARAFTARLAR	TANRI ÖZÜNÜN ALGILANIŞI (TEKLİK-BİRLİK)	TANRI VARLIĞININ ALGILANIŞI (ÜÇLÜK-FARKLILIK)
Dinamik Monarşianizm (2. ve 3.yy'da gelişen ve Üçlük'ü inkar eden kuram)	Theodotus	Samosata'lı Pavlus Artemon Socinius Çağdaş Unitaryanlar	Tanrı'nın birliği, doğanın ve bireyin teklığı anlamına gelir. Bu nedenle Oğul ve Kutsal Ruh, sadece kişisel olmayan sıfatlar olarak Tanrı'yla aynı ilahi öze sahiptirler. İlahi güç, insan olan İsa'ya geldi, ama İsa kelimesinin tam anlamıyla Tanrı değildi.	Tanrı'nın mevcudiyeti düşüncesi, somut olarak imkansızdır; çünkü onun mükemmel birliği tümüyle bölünmezdir. Tanrı'nın farklılığı, gerçek değil, zahirdir; çünkü Mesih olayı ve Kutsal Ruh'un etkinliği, Tanrı'daki dinamik işleyişe kanıttır, özselbirliğe (hypostatic union) değil.
Modalistik Monarşianizm (Modalizm)	Praxeas	Noaetus Sabellius Swedenborg Schleiermacher Birleşik Pentekostallar	Tanrı'nın birliği erişilmez derecede basittir. Niteliksel açıdan ve özü itibarıyla tek doğa ve tek kişi olarak nitelenir. Bu öz, bazen Baba, bazen Oğul ve bazen de Kutsal Ruh olarak ifade edilir. Bunlar, birleşik ve tek olan Tanrı için kullanılan farklı isimlerdir.	Tanrı'nın mevcudiyeti kavramı yanlışır ve Tanrı'nın modalistik tezahürü olgusunu altüst eder. "Üçte birlik" mevcudiyetiyle ilgili paradoks (yanılgı), Tanrı'nın üç kişi değil, üç değişik isimde ve üç bölümlü bir oyunda üç değişik rolde olan tek kişi olduğunu kabul etmekle aşılır.
İkincilik (Sabordineyşinizm)	Arius	Çağdaş Yehova Şahitleri ve daha az bilinen başka tarikatlar	Tanrı'nın doğasında var olan birlik, sadece Baba ile özdeşleştirilebilir. Oğul ve Kutsal Ruh, aynı ilahi doğaya sahip olmayan ayrı ve bağımsız varlıklardır.	Tanrı'nın tek öze sahip olduğu düşüncesi, Tanrılık içeren ilahi cevher kavramını engellemektedir. "Birlikte üçlük" kendi içinde çelişkilidir ve Kutsal Kitap'a dayalı tek Tanrı ilkesine karşıdır.
"Ekonomik" Üçlük Öğretisi	Hippolitus Tertullianus	Çeşitli "neo-ekonomik" Üçlükçüler	Tanrılık, üçlülük'ten oluşur: Baba, Oğul ve Kutsal Ruh, eşit ve ayrılmaz cevherin üç değişik tezahürüdür (açıklanışıdır). Mükemmel birlik ve aynı özlük, yaratılış ve kurtuluş gibi Üçlük eylemlerdeki tezahürde anlaşılır.	Tanrılık cevheri, "farklılık" ve "dağılım" terimleri sayesinde daha iyi anlaşılır; bu kapsamda ayrılık ve bölünmüşlük tamamen dışlanıyor.
Sahih Üçlük Öğretisi	Atanasius	Basilius Nissa'lı Gregorius Nazianz'lı Gregorius Augustinus Aquino'lu Thomas Luther Calvin Çağdaş Ortodoks Hıristiyanlığı	Tanrı'nın varlığı mükemmel bir birlik ve teklık arz etmektedir: tek bir öze sahiptir (<i>homoousia</i>). Bu ilahi öz, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh tarafından paylaşılmaktadır. Üçü de aynı öze, aynı doğaya (<i>perichoresis</i>) sahip, eşit ve ebedidir.	İlahi cevherin aynı anda üç varlık ya da (öz) nitelik halinde bulunduğu söyleniyor. Buna göre, Tanrılık, "ayrı kişilerde bölünmemiş olarak" bulunmaktadır. Bu görüş, Tanrılık'taki kişilerin farklılıklarını inkâr etmeden doğasal eşitliği ve işlevsel işbirliği kabul eder.

Önderlikle İlgili Gözlemler

Howard Bixby'den özetlenmiştir

Üretken Sorular

- ✓ Yeni bilgileri nasıl edinebiliriz ve bu bilgiyi etkin şekilde nasıl kullanabiliriz?
- ✓ Türk toplumunda yeni gelişen akımları önceden nasıl görebilir ve kiliseyi bunlara hazırlayabiliriz?
- ✓ Yitik insanlarla geçireceğimiz zamanı %40 artırabilmek için günlerimizi nasıl planlayabiliriz?
- ✓ İnsanların yaşamlarını en çok etkileyen dört şey medya, internet, kitaplar ve çağdaş müziktir. Bunların olumsuz etkilerini nasıl köreltebiliriz? Bunları olumlu amaçlar için nasıl kullanabiliriz?

Düşündürücü gözlemler

- ✓ Heyetlerin %80'i ortadan kaldırılabilir.
- ✓ Önderlik için *tek* doğru biçim ya da yol yoktur.
- ✓ Önder, grubun amacına ulaşması ve ekibin diğer tüm üyelerinin katkısını sağlamak için yeteneklerini ve ruhsal armağanlarını kullanan kişidir.
- ✓ Önder, yaratıcılık ve üretken tartışmalar için ortam yaratır.
- ✓ Önderler başkalarının kararlar vermesine ve bu kararları eyleme dönüştürmelerine yardım ettikleri zaman başarılıdır.
- ✓ Bir kişi, etkin biçimde, en çok dokuz kişiyi yönetebilir.
- ✓ 100 kişiden: 50'si dinlemez, 38'i konuşmanıza müsaade eder ama karar vermez, 12'si Mesih'e kazanılabilir, 6'sı Mesih yolunu bırakır ya da düzenli ilişkiyi reddeder, 6'sı eğitime uygun ama 3'ü içtenlikle katılmaya yanaşmaz. Buna göre 100 kişiden sadece 3'ü derinlemesine İsa'nın öğrencisi olarak eğitilebilir.

Bir "Timoteos"u seçerken önemli öneriler

Şu kişileri seçin:

- ✓ Bir şeye bağlı olanı, sorumluluğu olanı seçin. (Ciddi işyeri problemleri, borçları ya da ailevi sorunları olmamalı. Bu alanlarda becerikli olduklarını göstermiş olmalılar.)
- ✓ Öğretilbilir olanı seçin.
- ✓ İsa'yı ve sizi izlemeye hazır olanı seçin.
- ✓ Tanrıbilimsel konularda bağlılık ve cesaret sergileyeni seçin.
- ✓ Timoteos 3'te belirtilen ruhsal niteliklere sahip olanı seçin.

(Çev: Ali Şimşek)

©1988 Erik Johnson, *Leadership*

“Biri çimdikle beni - Rüya mı görüyorum ben?!”

Müjdecilikle ilgili olarak anlamamız gereken noktalar

- ✓ Yitik olanların gerçek durumlarını anlamamız gerekir.
- ✓ Mesih'in tek yol olduğunu anlamamız gerekir.
- ✓ Ekinin biçilmeye hazır olduğunu anlamamız gerekir.
- ✓ Büyük Buyruk'un, kiliseye verilmiş bir buyruk olduğunu, yerine göre, herkesin yaşam tarzıyla ya da sözle tanıklık etmesi gerektiğini anlamamız gerekir.
- ✓ İşin ve sonucun Tanrı'ya ait olduğunu anlamamız gerekir.

– Ken Hemphill
 (*Antioch Effect*, Nashville: Broadman and Holman, 1994)
 Çev: Ali Şimşek

Mucizevi Armağanlar: Bugün İçin Geçerli mi?

Yayına hazırlayan: Wayne A. Grudem³

Burada incelenen kitap Türkçe'de olmamakla birlikte, bir özet yaparak kitabı tanıtmak ve kitabın vardığı sonuçları Türk kilisesine bir kaynak olarak sunmak istedik.

Mucizevi armağanların bugün de sürüp sürmediği konusunda inananların farklı düşünceleri var. Bu tür tartışmalı konular açıkça tanımlanıp incelendiğinde, Mesih'in tüm bedeni bundan yararlanır. Bu kitap mucizevi armağanların devamı konusunda dört farklı görüş sunmaktadır. Bu cildi yayına hazırlayan Wayne Grudem, birçok kez peygamberlik armağanının devamı konusunda yazdı. Kitabın vardığı bazı sonuçlar aşağıda özet olarak verilmiştir.

Kitaba katkısı olanlar – Richard Gaffin, Robert Saucey, C. Samuel Storms ve Douglas Oss – bildikleri kadarıyla, aşağıdaki düşüncelerin, “müjdecî Hıristiyan akademik önderlerin hiçbiri tarafından savunulmadığı” konusunda hemfikirdirler (sayfa 18-19).

1. Bir kimse bilinmeyen dillerle konuşmadıysa Hıristiyan değildir.
2. Bir kimse bilinmeyen dillerle konuşmadıysa Kutsal Ruh'u almamıştır.
3. Bilinmeyen dillerle konuşanlar, konuşmayanlardan daha ruhsaldırlar.
4. Dua edilen kimse şifa bulmadıysa, suç onundur; çünkü yeterli imana sahip değildir.
5. Tanrı bugün bütün Hıristiyanlar'ın servet sahibi olmasını istiyor.
6. Tanrı her zaman, hasta olan Hıristiyan'ı iyileştirmek ister.
7. Bir şeyi “iman sözü”yle istersek Tanrı bize bu isteğimizi “iman sözü” sayesinde verecektir.
8. Bu gün de Pavlus ve Petrus'un elçi olduğu anlamda elçiler vardır.
9. Eğer Kutsal Ruh'un yönetimindeyse, Kutsal Yazılar'ın yol göstericiliğine ihtiyacımız yoktur.
10. Kutsal Yazılar'ın yanılmazlığını inkâr etseler bile, verimli hizmetleri olan meshedilmiş önderleri izlemeliyiz.
11. Bilinmeyen dillerle konuşmak genellikle cinlerin işidir.
12. Kutsal Ruh bizi yönetirken sezgilerimizi, dürtü ve hislerimizi asla kullanmaz.
13. Günümüzde Tanrı'nın duaları yanıtlayıp şifa vermesi beklenmemelidir.
14. Tanrı günümüzde asla mucize yapmaz; çünkü mucizeler elçilerin ölümüyle son buldu.
15. Karizmatikler ve Pentikostçular müjdecî Hıristiyanlar değildir.
16. Karizmatik hareket, Yeni Çağ dininin bir parçasıdır.
17. Üçüncü Dalga hareketi (ya da Vineyard Hareketi), müjdecî çizgisinin dışındadır (ya da bir tarikattır).
18. Karizmatikler genellikle entelektüelliğe karşıdır.
19. Mucizevi armağanların Yeni Antlaşma tamamlanınca bittiğine inananlar genellikle rasyonalcidir ve imanları kuru bir entelektüelliktir.
20. Acemi kilise görevlilerinin yaptığı hatalar hakkında anekdot aktararak başkasını eleştirmekte sakınca yoktur.

Dört yazar (Richard Gaffin, Robert Saucey, C. Samuel Storms and Douglas Oss) aynı zamanda Kutsal Yazılar'ın yetkisi/yanılmazlığı, sorunların topluluk ortamında tartışılması gereği ve dua, tapınma ve Kutsal Yazılar'da O'nun sesini işitmek aracılığıyla Tanrı'yla daha derin bir ilişkiye girilmesinin gerekliliği konularında aynı fikirdedirler.

Üstelik, Tanrı'nın bugünde şifa verdiğini ve mucizeler yaptığını ve kutsallaştırma sürecinden ayrı olarak inananlara ruhsal hizmet için güç verdiğini kabul etmektedirler.

En az anlaştıkları nokta, Tanrı'nın “yönlendirme” eylemini anlama konusu oldu. Tanrı'nın bu eylemi, “vahiy” mi yoksa “rehberlik” diye mi adlandırılmalıydı? Dahası, bu Tanrısal “yönlendirme” eyleminin, Kutsal Yazılar'dan ayrı olarak düşüncelerimizi, duygularımızı ve sezgilerimizi nasıl etkilediği sorusu vardır.

Yazarların anlaşamadığı diğer alanları şöyle sıralayabiliriz:

Beklentilerimiz: Mucizeler, şifa ve olağanüstü güçlendirme hadiseleri konusundaki beklentilerimiz ne olmalıdır? Sadece Tanrı'nın eylemleri olarak değil de, armağan sahibi olmanın bir göstergisi olarak bu tür şeylerin olmasını beklemeli, bunlar için dua etmeli ve bunları istemeli miyiz? Bütün bunlarla ilgili olarak önümüzde duran önemli bir diğer sorun, bu olayları tanımlamak için kullandığımız sözcüktür. Eğer bir kimse ani bir şekilde (incelemeden) alışılmamış bir anlayışa sahip olursa, buna “peygamberlik” mi yoksa “yol gösterme” mi diyeceğiz?

Mucizelerin amacı: Yazarlardan ikisi, mucizelerin bugün de bildirim işlevini sürdürdüğüne inanmaktadırlar. Diğerleri, mucizelerin sağladığı “doğrulama-teyit” işinin yalnızca ilk yüzyılla sınırlı kaldığına inanmaktadır.

Derece sorusu: Bugünkü kiliseler, ilk yüzyıl kilise yaşamını ne dereceye kadar taklit etmelidirler?

Yazarlardan Saucey, gayet yerinde bir gözlemlerle, bu sorulara göz yummamamız, ya da daha kötüsü, onlar hakkında kavga etmememiz gerektiğini söyler. Cemaatin önünde tartışılmalıdırlar. Türkiye'de de böyle bir süreci izlersek ancak, bu sorunları tartışarak kitaba katkı sağlayan dört yazar arasında hakim olan kardeşlik sevgisi ve saygısını ülkemizdeki inananlar arasında egemen kılabiliriz. ♦ (Çev: Ali Şimşek)

NOTLAR:

Müşterek Lütuf: Nedir ve neden önemlidir?

¹ Bu makale, *Reformation Today* adlı teolojik dergi için hazırlanmış olup yakın gelecekte adı geçen eserde yayımlanacaktır.

² M. E. Manton müşterek lütuf kavramını şöyle tanımlar: “Tanrı'nın, kurtarmaya niyeti olmayanlar dahil olmak üzere, tüm insanlara sergilediği lütuftur. O ‘güneşini hem kötülerin hem iyilerin üzerine doğdurur; yağmurunu hem doğruların hem eğrilerin üzerine yağdırır’ (Mat. 5:45). Elç. 17:25,26; 28-29a ayetlerinde de Tanrı'nın tüm insanlara yönelik olan lütfundan söz edilmektedir. Müşterek lütuf sayesinde insanlar belirli bir iyiliğe sahiptirler. Tabii ki, bu iyilik insanları Tanrı katında kurtaracak nitelikte değildir (Mat. 5:46; 7:9-11). Tanrı'nın kurtuluşuna nail olmayan insanlar yine Tanrı'nın yarattığı nimetlerden haz alabilir ve Tanrı vergisi olan yeteneklerini müzik, güzel sanatlar, edebiyat, icatlar bulmak v.b. yapıcı girişimlerde kullanabilirler. 2Se. 2:6-7'ye göre Tanrı, ortaya çıkmasına belirlenen zamana kadar, taşkın kötülüğü dizginlemektedir. Kötülüğü dizginleyen bu kudret Tanrı'nın müşterek lütfunun bir yönüdür.” (*A Dictionary of Theological Terms*, London: Grace Publications, 1996 [2001]). Herman Dooyeweerd ise şu kısa tanımlamayı önerir: “Ruh'tan doğan imanlılar ile Mesih'i reddeden kişiler arasında ayırım yapmaksızın tüm insanlığa bağışlanan lütuftur.” (*Roots of Western Culture: Pagan, Secular, and Christian Options*, Toronto: Wedge, 1979), 37.

³ “A. Kuyper, Developer and Promoter of Common Grace,” *The Standard Bearer*, October 1998,

<http://www.prca.org/standard_bearer/volume75/1998oct15.html> (6 July 2004). Terpstra, görüşünü şöyle belirtmiştir: “PRC olarak bizim inancımız şudur ki, Tanrı ne şimdi ne de geçmişte, cehennem cezasına takdir edilen kötü insanlara lütuf göstermemektedir, çünkü bu kişiler Mesih'te olmamak suretiyle Tanrı'nın kutsal nefreti ve haklı gazabına tabi tutulmaktadırlar.”

⁴ Richard J. Mouw, *He Shines in All That's Fair: Culture and Common Grace* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2001), 83'de alıntılanmıştır.

⁵ A.g.e., 19. Müşterek lütuf öğretisinin açıksözlü çağdaş bir karşıtı, David J. Engelsma'dır; örnek olarak “The Reformed Worldview: The Failure of Common Grace” (Reformcu Dünya Görüşü: Müşterek Lütfun İflası” adlı makalesine bkz.

<<http://www.mountainretreat.org.net/eschatology/worldview.html>> (8 Temmuz 2004). Nitekim, adı geçen makalede Engelsma “kültür oluşturan ve dünyayla uzlaşan müşterek lütuf teorisi”nden söz etmektedir.

⁶ A.g.e., 83.

⁷ James E. McGoldrick, *God's Renaissance Man* (Darlington: Evangelical Press, 2000), 11.

⁸ A.g.e., 12.

⁹ *Abraham Kuyper: A Centennial Reader* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1998), 165.

¹⁰ A.g.e., 12.

¹¹ Örnek olarak bkz. Cornelius Van Til, *Common Grace and the Gospel* (Nutley, NJ: Presbyterian and Reformed, 1972), 15.

¹² *Salvation* (Nashville, TN: Word, 2000), 80.

¹³ A.g.e., 81.

¹⁴ Van Til, a.g.e., 15.

¹⁵ Radmacher, a.g.e., 81,

¹⁶ A.g.e., 81-89.

¹⁷ Burada John Fischer'in düşündürücü *12 Steps for the Recovering Pharisee (Like Me): Finding Grace to Live Unmasked* (Minneapolis, MN: Bethany House, 2000) eserini anmaktayım. Bu eser dikkatimi bu yararlı bakış açısına çekmiştir.

¹⁸ "Common Grace and Eschatology," *Scottish Bulletin of Evangelical Theology* 7/2 (1989), 113.

¹⁹ A.g.e.

²⁰ A.g.e., 111.

²¹ Radmamcher, a.g.e., 90.

²² Richard Mouw şu gözlemlerde bulunmuştur: "Eğer Tanrı'nın insanlığa yönelik derin sevgisi günahın tüm etkilerine rağmen sürmekteyse, o zaman biz Hıristiyanların bu sevginin önemini anlamak ve yansıtmakta etkin olması gereklidir. Müşterek lütuf öğretisi bu girişimimizi güçlü bir şekilde destekler." A.g.e., 101.

²³ *A Faith to Confess; The Baptist Confession of Faith of 1689*. Leeds: Carey Publications, 1975 (8. ed., 1997), 41. "16. Bölüm: İyi İşler"den alıntılanmıştır.

²⁴ Mouw, a.g.e., 39.

²⁵ Mouw, eski bir ilahiden alınan bu sözü yukarıda anılan kitabının adı olarak kullanmıştır.

Bir Türk Teolojisi'ne Doğru

¹ Bu konuda Dr. Imad Shehadeh'nin 'Müslümanlarla Hıristiyanlar aynı Tanrı'ya mı tapıyorlar?' (Do Muslims and Christians Believe in the Same God?) adlı makalesi iyi bir kaynaktır.

² İslamiyet'le paralel olarak var olan folklorik inançları daha derinden anlamak isteyenler için Bill Musk'ın, *The Unseen Face of Islam, Sharing the Gospel with an Ordinary Muslim* (1989), MARC, İngiltere, adlı kitabı iyi bir başlangıç olacaktır.

³ Bu konuda Edward Chris Dawson'ın, 'Christian Arabic Culture in the Middle East before the Coming of Islam with Special Reference to Transjordan (2000)' adlı yayınlanmamış makalesi okunulması gereken bir kaynaktır.

⁴ *Kenosis*, Filipililer 2:7-8'de İsa için 'ululuğunu bir yana bıraktı' diye çevrilen, öz anlamı 'kendini boş kıldı' olan Grekçe kelimedir. Bunun ne anlama geldiğini açıklamak makalenin konusu dışındadır, ama İsa'nın *kenosis*'inden öğrendiğimiz şey tüm kendi yüceliğini ve kendisini bir kenara bırakıp insanlara adanmışlıkla hizmet etmektir.

⁵ Lozan Dünya Müjdeleme Komitesi. *The Willowbank Report* (1978), bölüm 3

⁶ Türk imanlıların toplumumuzda karşılaştıkları bu tür sorunlara yardımcı olacak ve kilise tarihinde çok az irdelenmiş bir çalışma Türkler arasında Hıristiyanlıktır. Tarihi bir çalışma, aslında Türk olmanın direkt Müslüman olmak olmadığını, Türklerin uzun yüzyıllar boyu şamanizm, budizm gibi başka dinlere de inandığını gösterecektir. Benim hayatımda bu tür sorunlara bir son getiren bilgi ise 16'ncı yüzyıla kadar Orta Asya'daki Nestoryan kiliselerinde Türk imanlıların olması ve bazı yazıtlarda Türk kavimlerinin toplu olarak Mesih inancını kabullerini fark etmem olmuştu. Cambridge Üniversitesi profesörü Dr. Erica Hunter, Türk kavimleri arasındaki Hıristiyanlık üzerine bazı makaleler yayınlamıştır. Bir Türk teolojisi için, Mesih inancının bize yabancı olmadığını ifade etmek için Orta Asya kilise tarihinin daha derinden incelenmesi önemli bir kaynak olacaktır.

⁷ Kişisel olarak, imanlıların Kutsal Kitap'ta okudukları İsrailoğullarına yürekten yakınlık hissedip bu günkü modern İsrail Devleti'ni Davut'un veya Süleyman'ın krallıklarının bir uzantısı olduğunu düşünmelerinin hata olduğuna inanıyorum. İsrail vatandaşları, Filistinliler kadar insan, günahkar ve Tanrı'nın merhametine ve Müjde mesajına ihtiyaçları vardır. İsrail'de müjdeleme yapmak en az Türkiye'de olduğu kadar, belki de daha zordur. Dikkat edilmesi gereken şey Ortadoğu sorununun her iki tarafıda yıkıldığı, her iki tarafı için de dua edilmesi gerektiği, her iki tarafın da aklanmaya ve kurtulmaya ihtiyacı olduğudur.

Üçlük Öğretisi

¹ Donald Macleod, "The Doctrine of the Trinity," *Scottish Bulletin of Evangelical Theology* (3. Cilt, 1. Fasikül; 1985 Bahar sayısı).

² Kevin Vanhoozer, *First Theology* (Downers Grove: IVP, 2003).

Mucizevi Armağanlar

³ Zondervan, 1996